

MEMORIALISTUL CONSTANTIN ARGETOIANU DESPRE DECORĂRILE DIN VREMEA REGELUI CAROL AL II-LEA¹

Tudor-Radu TIRON²

THE MEMORIALIST CONSTANTIN ARGETOIANU ABOUT THE DECORATIONS FROM THE TIME OF KING CAROL II

ABSTRACT

Representing the main writing of the Romanian politician Constantin Argetoianu (1871-1955), his Memoirs and Daily notes are an exceptional source of information, including regarding the award and use of the state orders and medals in the past.

For the present study, the author selected, organized and commented on several fragments relating to the years 1930-1940, i.e. the reign of King Carol II of Romania. This resulted in a charming and unique „fresco” of the Romanian and foreign decorations from the years preceding the Second World War.

Keywords: Constantin Argetoianu, memorialist, decorations, Romania, Carol II.

Despre diplomatul, omul politic și memorialistul Constantin Argetoianu (1871-1955) s-a scris și se va mai scrie încă. Principala sa operă³, anume seria „Memoriilor” și a „Însemnărilor” sale zilnice constituie o sursă excepțională de informații asupra evenimentelor politice în care autorul acestora a fost implicat, dar și în privința unor aspecte dintre cele mai diverse, care, totalizate, contribuie la întregirea memoriei culturale corespunzătoare acelei perioade.

Între toate aceste informații, cele referitoare la *decorații* și *decorați* constituie o constantă a textului memorialistic, fapt care nu trebuie să surprindă: anii de formare a lui Argetoianu au coincis cu instituirea și continuarea îmbogățirii a sistemului de decorații al României independente, un sistem necesar partidelor politice ca „instrument de guvernare”⁴, idee al cărei principal susținător a fost Ion C. Brătianu⁵. Într-un *cursus*

---

¹ Autorul se folosește de acest prilej pentru a-și exprima recunoștința domnului dr. Emil Boboescu (București), domnului conf. univ. dr. Simion Câlția (București), domnului Marius Cătălin Mitrea (București), precum și domnului Mihai Alin Pavel (Berlin) pentru ajutorul oferit în vederea definitivării studiului de față.

² Doctor în istorie, Comisia Națională de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române, București; e-mail: trtiron@yahoo.com.

³ Stelian Neagoe, *Politică și destin – Constantin Argetoianu*, București, Editura Machiavelli, 2012, p. 56-59 (amintiri, însemnări, studii, discursuri etc.).

⁴ Simion Câlția, *Decorațiile, instrument de guvernare în timpul domniei lui Carol I*, în „Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iași”, s.n., LXVIII, 2022, p. 462-466.

⁵ Idem, *Décorations et discours politique pendant le règne de Charles Ier*, în „Penser le XXe siècle. Nouveaux chantiers de recherche”, ed. Silvia Marton, Constanța Vintilă-Ghițulescu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2013, p. 240.

honorum întins pe aproape o jumătate de veac⁶, în care a evoluat de la funcția de atașat de legăție supranumerar la cea de președinte al Consiliului de Miniștri, Argetoianu a cunoscut în mod inevitabil valoarea *de recompensă* și *de stimulent* a decorațiilor, fiind pus în nenumărate ipostaze în directă legătură cu acestea. Familiarizarea cu sistemul de distincții s-a produs în mod automat în cei 15 ani petrecuți în diplomatie, domeniu în care decorațiile jucau un rol important⁷; în plus, Cancelaria Ordinilor de atunci funcționa în cadrul Ministerului Afacerilor Străine. Ca om de partid (mai bine spus, de partide)⁸, obișnuit să interacționeze cu oameni de toate „calibrele”, Argetoianu a intuit la perfecție „impactul pe care decorația îl avea asupra individului”, relație ilustrând gradual nivelurile enunțate de Abraham Maslow în cunoscuta sa „piramidă”: de la nivelul de mijloc, „al nevoilor sociale sau de apartenență” (decorarea echivalând cu intrarea într-un cerc al celor „aleși”), la nivelul următor, „cel de recunoaștere socială” (decorația ilustrând în mod ideal ideea de onoare publică), ba chiar și la cel maxim, „al autorealizării”. Paralela trebuie înțeleasă în sensul în care, prin felul de a fi al omului, cu cât acesta o să primească mai multe decorații, cu atâta el își va dori altele și altele, obținerea lor transformându-se într-un fel de hobby. Dobândind el însuși o frumoasă colecție de ordine și medalii, românești și străine⁹, Argetoianu va demonstra la perfecție – inclusiv în scris – această ultimă idee!). Ca demnitar (aproape) perpetuu al României interbelice, memorialistul a fost pus în cele mai diverse ipostaze în legătură cu distincțiile, el fiind pe rând inițiator de acte normative¹⁰ și de propuneri de decorare (în condițiile în care miniștrii erau cei care „puneau pe masa regelui” proiectele de decrete), dar și sfătuitor în probleme de acest fel, ba chiar și piedică – atunci când rațiunile politice o cereau!

S-a vorbit deja despre valoarea scriitoricească a seriei memorialistice a lui Argetoianu¹¹. Pe lângă *informație* și *luciditate*, el a avut și un incontestabil *talent*. Excelent cunoscător al tuturor resurselor limbii române, Argetoianu trece mai mereu dincolo de simpla *consemnare a faptului*, exprimându-și impresiile cu spontaneitatea și intuiția politicianului versat, dublate de solida cultură a intelectualului, având o desăvârșită formare. Adresându-se *sibi et amicis*, Argetoianu lasă deoparte orice mască, putând să dea frâu tuturor sentimentelor sale. În afara informațiilor venite pe canale publice – *Monitorul Oficial*, presa centrală ori radioul –, Argetoianu include în text și detalii *observate în persoană* (el fiind participant direct la evenimente care impli-

⁶ S. Neagoe, *op. cit.*, p. 27-28 (cariera în diplomatie), 33-34 (cariera strict politică, cea parlamentară, respectiv cea guvernamentală).

⁷ S. Câlția, *Decorațiile ...*, p. 460-462.

⁸ Andrei Pippidi, *Cinicul mântuit*, în vol. „Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică”, ed. Mihai Dim. Sturdza, I, București, Editura Simetria, p. 110-114.

⁹ S. Neagoe, *op. cit.*, p. 42-45. Lista nu este una completă, din ea lipsind distincții precum Ordinele „Carol I” și „Serviciul Credincios”, a căror dobândire este atestată atât în textele memorialistice, cât și în iconografia lui Argetoianu.

¹⁰ Cum a fost în 1927, atunci când a inițiat, ca ministru al agriculturii și domeniilor, *Regulamentul Legii pentru împroprietărirea Cavalerilor Ordinului „Mihai Viteazul”*; vezi S. Câlția, *Decorațiile României. Legi, decrete, hotărâri și alte acte normative* (în continuare: S. Câlția, *Decorațiile*), vol. I, 1860-1930, Editura Universității din București, 2022, p. 282-285.

¹¹ A. Pippidi, *op. cit.*, p. 114.

cau decorațiile, precum ceremoniile de decorare, recepțiile, deplasările interne ori externe etc.), ori *care i-au parvenit prin viu grai*, comentariile variind în lungime și „culoare” – după importanța subiectului și dispoziția sa de moment! Conținând o incontestabilă doză de subiectivism –, autorul trecând de la zeflema la malițiozitate și de la invidie la ranchiună – informațiile selectate redau foarte *fidel tabloul decorărilor din vremea regelui Carol al II-lea*, făcând, pe această cale, „radiografia” societății acelor vremuri.

Am încercat să aranjăm datele rezultate în secțiuni pe care le-am dorit cât mai tematice. Mai mult sau mai puțin consistente, în funcție de prioritățile memorialistului, aceste secțiuni ilustrează *complexitatea problematicii decorațiilor* în România anilor '30 (și, pe alocuri, în alte spații geografice).

Politica puterii din anii '30 în privința decorațiilor. Problema reorganizării sistemului de decorații sub domnia regelui Carol al II-lea a fost deja abordată în literatura de specialitate a anilor '70¹², concluziile acestora coincidând cu observațiile lui Argetoianu. Astfel, privind retrospectiv către începuturile domniei lui Carol al II-lea, acesta arăta: „În rezumat, Carol s-a înapoiat în țară și s-a suit pe Tron cu dorința de a fi un mare Rege, de a reforma totul, de a pune mâna la toate și de a imprima pecetea «geniului» său în toate ramurile activității noastre naționale. *Din acest program, tânărul Rege n-a realizat decât schimbarea uniformelor și răscolirea decorațiilor* (s.n.): a schimbat panglicile și lampasurile, a înființat o serie de medalii și de ordine – de la ridicola *Coroană de Spini* (s.a.) până la cele 8 sau 10 *Merite Culturale* (s.a.), diferențiate pe bresle (...)”¹³. Preocuparea disproporționată a monarhului în privința decorațiilor rezultă din mai multe însemnări. La 5 februarie 1937, memorialistul dădea un verdict ferm, pornind de la numărul însemnat de „panglici” create: „În general panglicile conferite de dl. Carol C. (de la „Caraiman”, nume de care s-a prevalat viitorul rege între 1926 și 1930-n.n.) *sunt caraghioslăcuri fără importanță (atâtea a creat)* (s.n.) (...)”¹⁴. Ironic, Argetoianu recunoștea capacitatea monarhului în domeniile uniformelor și al distincțiilor, văzute de către memorialist ca secundare; astfel, o însemnare prilejuită de un discurs pe care Carol al II-lea îl ținuse la Academia Română: „În literatură e mai puțin stăpân pe materie ca pe terenul nasturilor și decorațiilor (...)” (17 iunie 1939)¹⁵.

Într-o notă din 3 iunie 1937, Argetoianu nu își ascunde regretul față de sistemul echilibrat, anterior urcării pe tron a lui Carol al II-lea, punând în antiteză aspectul faleristicii naționale *ante- și post-1930*: „România s-a mulțumit timp de decenii după proclamarea Independenței sale cu două ordine, Steaua și Coroana României și cu medalia Bene Merenti, pentru merite artistice și literare. Regele Carol I către sfârșitul domniei lui a adăugat ordinul Carol I conferit în condiții excepționale. Regele Ferdi-

¹² Floricel Marinescu, *Modificări survenite la sistemul de decorații românești în deceniul patru al secolului XX. I*, în „Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară”, tom 7-8, 1974-1975, p. 236-237, 262 (generalități).

¹³ Constantin Argetoianu, *Memorii. Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri*, vol. IX, partea a VIII-a (1930-1931) (în continuare: C. Argetoianu, *Amintiri*, vol. IX), ed. Stelian Neagoe, București, Editura Machiavelli, 1997, p. 71.

¹⁴ C. Argetoianu, *Însemnări zilnice*, vol. II, 1 ianuarie-30 iunie 1937 (în continuare: C. Argetoianu, *Însemnări*), vol. II, ed. St. Neagoe, București, Editura Machiavelli, 1999, p. 55.

¹⁵ *Ibidem*, vol. VI, p. 332.

nand, cu prilejul războiului a mai creat și ordinul Mihai Viteazul rezervat răsplătirii faptelor de arme. Carol al II-lea nu s-a mulțumit cu înființarea unei nesfârșite serii de decorații, a mai revoluționat și pe cele existente, a schimbat panglicile Stelei și Coroanei, a aruncat peste umerii oacheșilor decorați cu Mihai Viteazul alba mantie a Cavalerilor Teutonici (!!) făcându-i de răs, și câte alte bazaconii (...)”¹⁶. Memorialistul notează cu acest prilej îmbogățirea artificială a sistemului de distincții, îndeosebi către vârful „piramidei” onorurilor: „Ultima invenție e un cordon suplimentar la Steaua României. Pe lângă gradul de Mare Cruce cu cordonul cunoscut s-a mai creat acum clasa I: un cordon roșu cu o dungă albă lată pe mijloc! În același timp s-a mai înființat încă un colan (aveam deja două) pe lângă ordinul «Serviciul Credincios» care ia rang între Marea Cruce a Ordinului Carol și Colanul acestuia! Fericită țară!”¹⁷.

La 22 februarie 1938, Argetoianu nota: „Regele a mai creat o decorație: «Coroana României» pentru militari, deosebită de cea pentru civili! Cele multe înainte!”¹⁸. Publicarea reglementării avusese loc în ziua anterioară¹⁹. Dacă în acest caz fusese vorba de crearea unei secțiuni militare a „Coroanei României”, cu evidente și însemne deosebite, Argetoianu va menționa sporadic și înființarea de decorații cu totul noi, cum a fost de pildă în 1933: „Împlinirea a 50 de ani de la ridicarea Castelului a fost sărbătorită cu mare alai. Regele a creat chiar o decorație nouă cu acest prilej, medalia Peșului (corect: „Medalia Comemorativă Peș”²⁰-n.n.), cu fațada Castelului pe o parte și profilul celor 3 Regi pe cealaltă”²¹. Apoi, altă distincție – alte săgeți! O notiță din 9 iunie 1937 semnalează introducerea unei categorii inedite în ierarhia primului ordin național: „S-a creat în fine un nou Cordon. Între Marele Cordon al Ordinului Steaua României și gradul de mare ofițer s-a intercalat «Clasa I»: o lentă roșie cu o dungă albastru deschis la mijloc. Am și văzut ieri-seară un exemplar pe burta contelui Rômer, șeful protocolului polonez (...) («beato lui», cum zic italienii!)”²².

Chiar dacă, pe fond, Argetoianu nu avea nimic de obiectat împotriva decorațiilor tradiționale (cum erau cele curent acordate, ori cele comemorative), opinia lui se schimbă când vine vorba de distincții având un caracter prea inovator, după cum arată într-o notă din 8 iunie 1938: „Citind darea de seamă a serbărilor de ieri (festivitatea anuală a „Restaurației”-n.n) am mai aflat de o decorație: «Meritul Străjeresc», ordin cu mai multe clase²³. *Nu pricep de ce nu se instalează un muzeu de decorații* (s.n.), ca să le cunoaștem și noi pe toate”²⁴. De-a lungul însemnărilor sale, memori-

¹⁶ *Ibidem*, vol. II, p. 251-252.

¹⁷ *Ibidem*. Autorul se referă la un act din 1937, *Legea pentru modificarea art. 2, lit. c și art. 3 din legea pentru reorganizarea Ordinilor Naționale Române* (vezi S. Câlția, *Decorațiile*, vol. II, 1930-1947, Editura Universității din București, 2022, p. 124-125).

¹⁸ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. IV, p. 145.

¹⁹ Autorul se referă la *[Decretul XXXIX, pe baza legii 137/1937] promulgat prin DR nr. 915 din 22 februarie 1938 [Instituirea Ordinului „Coroana României” pentru militari]*, în „Monitorul Oficial”, nr. 45/23 februarie 1938, p. 1.010 (S. Câlția, *Decorațiile*, II, p. 145-146).

²⁰ S. Câlția, *Decorațiile*, II, p. 101.

²¹ C. Argetoianu, *Amintiri*, vol. X, partea a VIII-a (1932-1934), p. 156.

²² C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. II, p. 273.

²³ Sistemul distincțiilor străjerești fusese reglementat un an mai devreme (S. Câlția, *op. cit.*, p. 136-137).

²⁴ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. IV, 1 ianuarie-30 iunie 1938, 2002, p. 316.

alistul va evidenția, desigur, în tonuri îngroșate, faptul că regele a fost direct implicat în stabilirea aspectului celui nou al decorațiilor²⁵.

Având propriile parti-pris-uri, memorialistului i s-a întâmplat să revină asupra anumitor tipuri de însemne, cum au fost cele destinate ... marinei! La 21 august 1937 el scria: „Prin notița ziarului *Le Temps* aflu și eu că mai avem o decorație, «medalia maritimă» (cu 6 comandori)²⁶, pe care o ignoram. Cine știe câte or mai fi! *Medalia maritimă* (s.a.) e însă cu totul justificată, în existența ei: nu avem marină, să avem cel puțin o panglică” (s.n.)²⁷. Un an mai târziu, altă persiflare: „Manevrele Regale s-au sfârșit alaltăieri-seară. Ieri, pe ploaie, Regele a făcut critica lor (!) și a inspectat flotila noastră de Dunăre. Bine. *Dar de ce a decorat toate vasele? Decorațiile noastre o să ajungă să nu mai aibă nici măcar valoarea panglicilor de care sunt atârnat*e” (s.n.) (23 octombrie 1938)²⁸. Iar după încă un an, noi săgeți erau azvârlite în chestiunea decorării navelor: „Cu ce se ocupă Regele în aceste vremuri de grea cumpănă? Cu «Regulamentul pentru purtarea însemnelor de către vasele de război decorate»!!! Cum să fie steagul de pupă (culorile ordinului), cum să fie cel din proră, unde să fie reprodusă «în relief» decorația (sub nume) etc., etc. Atât ne lipsea, că încolo le-am rezolvat pe toate! Avem și o marină glorioasă, și vase decorate de nu știu ce să facem cu ele! Ar fi mai bine să avem vase, fie și nedecorate, și încă și mai bine să avem drumuri decât vase!” (30 ianuarie 1939)²⁹.

Decorațiile membrilor Casei Regale. În calitatea sa de apropiat al Tronului, Argetoianu a fost un observator permanent al relației directe dintre monarh și membrii Casei Regale pe de o parte, respectiv elementul faleristic, de cealaltă parte. *Grandomania regală*, despre care s-a mai vorbit³⁰, constituie un element recurent, memorialistul surprinzând întocmai imaginea monarhului mult prea preocupat de ordine și medalii. De pildă, într-o notă din 21 februarie 1936, Argetoianu sintetizează apariția lui Carol al II-lea la o revenire oficială în țară: „Regele (...) plin de decorații (...)”³¹. Un element vizual de bază în iconografia oficială a monarhului a fost pelerina cea albă de Cavaler al Ordinului „Mihai Viteazul”, detaliu vestimentar introdus în 1936³², și pe care memorialistul l-a ironizat frecvent. Rămâne memorabilă relatarea episodului în care, aflat în deplasare la Paris (mențiuni din 16 și 28 iulie 1937)³³, Carol al II-lea a izbutit să se acopere de ridicol cu prilejul ceremoniei de 14 iulie, „mantia albă

---

²⁵ Bunăoară, într-o însemnare din 12 mai 1936 dedicată unei indispoziții regale, Argetoianu nota: „(...) cauza enervării nu trebuie căutată decât în necazurile pe care marile probleme le dau zilnic iubitului nostru Suveran. (...) Poate, în fine, că nu găsește o panglică originală pentru o nouă decorație – *ipoteză pe lângă care trec repede nevrând să mă opresc în fața unei asemenea catastrofe*” (s.n.) (C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. I, 2 februarie 1935-31 decembrie 1936, ed. St. Neagoe, București, Editura Machiavelli, 1998, p. 309).

²⁶ Incorect! „Medalia Maritimă” era împărțită în trei clase (S. Câlția, *op. cit.*, p. 120-121).

²⁷ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. III, p. 86.

²⁸ *Ibidem*, vol. V, 1 iulie-31 decembrie 1938, București, Editura Machiavelli, p. 177-178.

²⁹ *Ibidem*, vol. VI, 1 ianuarie-30 iunie 1939, București, Editura Machiavelli, 2003, p. 72.

³⁰ Fl. Marinescu, *op. cit.*, p. 237.

³¹ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. I, p. 236.

³² S. Câlția, *op. cit.*, p. 121-122.

³³ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. III, 1 iulie-31 decembrie 1937, ed. St. Neagoe, București, Editura Machiavelli, 2001, p. 41, 62-63.

de stafie” ori „halatul alb al Cavalerilor lui Mihai Viteazul” având un aer exotic, de natură să creeze o confuzie vizuală cu ținuta albă a ... sultanului Marocului (prezent la aceeași ceremonie). Memorialistul conchide ironic: „Mulți viteji a cunoscut Franța, dar așa viteaz în ținută de vicleim, mai rar”.

O altă latură a personalității lui Carol al II-lea este aceea a *colecționarului de ordine cavalerești de prestigiu*. Ordinul britanic al Jartierei, primit de către rege în 1938³⁴, a fost, poate, cea mai însemnată distincție străină, obținerea ei nefiind posibilă decât după îndeplinirea anumitor pași, impuși de la Londra³⁵, precum și după abile manevre de culise³⁶. Dar monarhul nu respingea nici distincția unei case care nu mai domnea, de pildă Ordinul Constantinian al Sfântului Gheorghe. La 8 august 1939, memorialistul consemna o „istorioară”, relatată lui de către Jean Pangal, apropiatul regelui (în privința căruia vom reveni): „Pangal care cunoaște patima Regelui pentru decorații a descoperit acest ordin și a obținut pentru Rege «colanul» lui. În almanahul de Got(h)a din anul acesta, Regele a trecut ordinul Constantinian, printre decorațiile sale, imediat după Malta, înaintea Jartierei și a Anunciadei!!! Ordinul – o frumoasă panglică albastru deschis – e numit «Constantinian» fiindcă ar fi fost creat de Împăratul Constantin la Bizanț! Câtă copilărie și la unii și la alții!”³⁷.

Nici distincțiile de care s-au învrednicit alți membri ai Casei Regale nu au rămas neamintite în însemnări. Însemnele conferite marelui voievod de Alba Iulia sunt înregistrate periodic. În 25 mai 1937, era notată decorarea moștenitorului tronului cu „Vulturul Alb” polonez, prilej pentru unele reflecții ținând, până la urmă, de regulile Casei Regale: „(...) ce e mai nostim e că zisul Moștenitor nu are nicio decorație românească. Am înregistrat aceeași anomalie cu prilejul decorării lui cu Legiunea de Onoare. Tradiția de a nu decora pe Prinții noștri decât la majorat e un non-sens. Mă mir că Regele Carol, atât de ahtiat după tradițiile vechilor Monarhii, nu a pus încă lucrurile la punct. În toate Familiile Regale, «Principii de sânge» își primesc în leagăn primul lor mare cordon, în schimbul celui ombilical”³⁸. Să fi intuit, poate, memo-

³⁴ Katiușa Pârvan, Cătălina Opaschi, Tudor Martin, *Onoarea națiunilor. Ordine și decorații din patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României. Catalog*, vol. I, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2011, p. 118-119.

³⁵ La 9 noiembrie 1938, memorialistul consemna următoarele: „Regele Angliei a decorat alaltăieri pe Regele George al Greciei (...) cu Jartiera ... Probabil că în vederea decorării Regelui Carol cu același ordin – englezii nevoind să decoreze pe Carol *înaintea grecului atât de scump întregii familii Regale*” (s.n.) (C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. V, p. 206).

³⁶ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 239; relatează unele impresii obținute indirect de la Vasile Grigorcea, ministrul plenipotențiar al României la Londra, rechemat imediat după vizita lui Carol al II-lea în Regatul Unit: „D-na Grigorcea, cu care nevastă-mea a luat ceaiul, pricepe că Regele «a scos» pe bărbatu-său, dar nu pricepe de ce «a scos» pe Matila Costiescu Ghika. Pentru dânsa, bărbatu-său era condamnat din momentul în care a închis telefonul în nasul lui Urdăreanu, dar nu se aștepta la atâta ingratură față de Matila *căruia singur Regele Carol dădorește cordonul Jartierei, suprema sa ambiție* (s.n.) (...). D-na Grigorcea pretinde că a fost greu, că bărbatu-său n-a putut obține nimic și că *numai Matila prin rudenie și raporturile de prietenie ale soției sale cu ducele de Norfolk, a dus negocierile la bun sfârșit* (s.n.) (...). D-na Grigorcea a uitat că ingratură e pâinea zilnică a Regilor” (24 aprilie 1939).

³⁷ *Ibidem*, vol. VII, 1 iulie-22 noiembrie 1939, *Addenda 17-23 decembrie 1936*, ed. St. Neagoe, București, Editura Machiavelli, 2003, p. 52-53.

³⁸ *Ibidem*, vol. II, p. 230-231.

rialistul, ceea ce avea să se „repare” câteva luni mai târziu?! Astfel, la 27 octombrie 1937, pe marginea ceremoniei avansării în grad a moștenitorului tronului – la împlinirea celor 16 ani – Argetoianu nota și decorarea acestuia: „Regele a contribuit și el la fericirea lui fiu-său cu ... marele Cordon al Ordinului Carol”³⁹. Câteva luni mai târziu, la 24 ianuarie 1938, o nouă mențiune arăta: „Voievodul Mihai a fost decorat cu Medalia Marinei (corect: Medalia Maritimă-n.n.)”⁴⁰, fiindcă a vărsat 24 de ore pe crucișătorul «Regina Maria» prins de furtună (în drum spre Atena, la nunta Principelui Paul)”⁴¹. De distincții au beneficiat și alți membri ai Casei Regale; de pildă, în privința unei conversații cu Regina Maria, Argetoianu nota: „Vorbind cu dânsa între patru ochi, mi-a povestit că a scris Regelui «să-i ceară autorizație pentru vizita Ilenei», și că Regele i-a răspuns că, *cunoscând dragostea Arhiducesei pentru mare* (s.n.), a decorat-o cu «Meritul Naval» (!!!)”⁴², dar despre vizită nici o vorbă!” (22 septembrie 1937)⁴³. Revine, așadar, ironia la adresa distincțiilor maritime!

Tot în privința Casei Regale, „Însemnările” se dovedesc extrem de utile atunci când alte informații sunt lacunare; spre exemplu, de la el aflăm despre Colanul Ordinului Casei Domnitoare, însemn a cărui descriere nu apare în sursele oficiale referitoare la gradele Ordinului⁴⁴: „Pentru prima dată Regele și Voievodul au apărut (la ultima sărbătoare a „Restaurației”-n.n.) cu Marele Colan al Ordinului de Hohenzollern”⁴⁵, cu atât mai băcător la ochi, cu cât ținuta era de serviciu, fără decorații. Bloncos și urât, colanul nemțesc se lăfăia pe pieptul odraslelor de la Sigmaringen ca un omagiu depărtat adus tancurilor germane din Flandra și Artois ... Această delicată atenție n-a fost remarcată decât de câțiva inițiați, care cunoșteau ordinul (...). De rușine, am ținut constatarea pentru noi, fără să o mai împărtășim și altora” (9 iunie 1940)⁴⁶.

Memorialistul nu a rămas indiferent la informațiile referitoare la alte familii domnitoare, folosindu-se de faptul divers pentru a plasa câte o vorbă de duh. Astfel, la 8 ianuarie 1937, îi dedica câteva rânduri unui proaspăt principe consort: „Ieri, în mijlocul manifestațiilor populare cele mai călduroase, s-a celebrat la Haga nunta Principesei Iuliana cu Principele Bernhard de Lippe Bierstenfeld”⁴⁷. *Regele nostru ar trebui să trimită nenorocitului mire medalia «Bărbăție și Credință»*”⁴⁸.

Grații și dizgrații regale. Din seria „Amintirilor” și a „Însemnărilor” nu au lipsit mențiunile referitoare la decorarea apropiaților regelui, textul aducând prețioase mărturii referitoare la însemnele conferite din propria inițiativă a lui Carol al II-lea.

³⁹ *Ibidem*, vol. III, p. 181. Decorarea a avut loc prin Decretul Regal nr. 3.728 din 10 noiembrie 1937, în „Monitorul Oficial”, nr. 265 din 16 noiembrie 1937, p. 8.902.

⁴⁰ *Marele Voevod Mihai decorat de M.S. Regele cu Medalia Maritimă*, în „Țara Noastră”, nr. 1.556/27 ianuarie 1938, p. 8.

⁴¹ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. IV, p. 59.

⁴² Decorarea cu Clasa I a „Medaliei Maritime” a avut loc cu ocazia zilei de 15 august (*Decorarea arhiducesei Ileana*, în „Adevărul”, nr. 16.445/10 septembrie 1937, p. 6).

⁴³ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. III, p. 120.

⁴⁴ S. Câlția, *op. cit.*, p. 159-161.

⁴⁵ Memorialistul trebuie să fi avut în vedere Colanul Ordinului Casei Domnitoare.

⁴⁶ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VIII, 1 ianuarie-21 iulie, 25 octombrie-31 decembrie 1940, ed. St. Neagoe, București, Editura Machiavelli, 2007, p. 345.

⁴⁷ Corect: Biesterfeld.

⁴⁸ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. II, p. 27.

Un loc aparte în acest context a fost ocupat de Semnul onorific „Pentru Merit”⁴⁹, distincție foarte jinduită, având în alcătuirea sa o cunună de spini (aluzie străvezie la „suferințele” îndurate de viitorul rege, „deposedat de tron” în perioada 1927-1930), și care se conferea în primul rând pentru „faptele de credință către Suveran”⁵⁰. Astfel, despre economistul Mihail Manoilescu, ministru al industriei și comerțului în guvernul George G. Mironescu și „omul regelui”, Argetoianu nota că „(...) în momentul demisiei sale din Ministerul Mironescu (17 aprilie 1931-n.n.), era încă «persona gratissima» pe lângă Rege și *se plimba cu pănglicuța «Coroanei de Spini» la toate butonierele*” (s.n.)⁵¹. Primirea acestei decorații echivala cu acceptarea într-un „club” select al apropiaților regelui, aceștia neavând niciun motiv să fie discreți, ba din contră! La 27 octombrie 1938, o notiță sublinia acest obicei: „Generalul Țenescu, directorul ultimelor manevre Regale, a fost decorat (poate și în calitate de fost aghiotant) cu «Amintirea Regelui» La Couronne d’Epines (...), decorație care n-a mai fost dată de câțiva ani, *dar pe care o poartă cu ostentație cavaleri ca Mih. Manoilescu, Puiu Dumitrescu, Buchmann & Co...*” (s.n.)⁵². Vom regăsi și în alte locuri mențiuni referitoare la acest semn al favorului regal.

Un procedeu al narațiunii este acela *al comparației*, punându-se în paralel meritele a doi oameni diferiți, decorați însă cu aceeași distincție. O însemnare din 3 februarie 1937 este grăitoare: „Citesc în Universul că Mamulea de la Palat (medicul Ion M-n.n.) a fost decorat cu Marea Cruce a Coroanei României. Tocmai aseară citeam în notițele lui Averescu de pe vremea războiului, că Regele Ferdinand îl decora-se pe front, exact cu aceeași decorație în același grad (...)! *Pentru generalul care oprise două luni vrăjmașul în Carpați, care izbutise admirabila retragere a Armatei a II-a spre Moldova și consolidase frontul și pentru țucalistul de la Palat aceeași distincție onorifică* (...)! Cât de jos a căzut Coroana României între domnia tatălui și a fiului! Carol al II-lea a terfelit până și decorațiile, scumpele lui decorații!”⁵³. Alteori, poziția cuiva în grațiile monarhului era judecată după nivelul ierarhic al distincției primite: „Rău trebuie să fie supărat Regele pe generalul Ciupercă, căci nu i-a dat de plecare nici măcar cordonul Coroanei României, ci numai placa «Ordinul Casei Domnitore» (Ordinul Casei de Hohenzollern, ramura valahă) (...)” (4 februarie 1939)⁵⁴.

O trăsătură a sistemului de decorații din perioada monarhiei a fost posibilitatea suveranului de a conferi distincții „*proprio motu*”, adică fără termenele și constrângerile inerente unui mecanism birocratic. Încă de la începutul domniei sale, Carol al II-lea se preocupase ca în actul de instituire a Semnului onorific „Pentru Merit” (1931) să se specifice că acesta era acordat numai „*proprio motu*”⁵⁵, formularea fiind reluată în „Regulamentul legii ordinelor naționale române” (1932)⁵⁶. Monarhul avea așadar *libertate deplină asupra* onorurilor de stat, după cum o dovedește relatarea audienței la rege a contelui de La Rochefoucault, diplomat al Ordinului de Malta în

⁴⁹ Fl. Marinescu, *op. cit.*, II, p. 141.

⁵⁰ S. Câlția, *op. cit.*, p. 73.

⁵¹ C. Argetoianu, *Amintiri*, vol. IX, p. 188.

⁵² *Ibidem*, vol. V, p. 186.

⁵³ *Ibidem*, vol. II, p. 55.

⁵⁴ *Ibidem*, vol. VI, p. 85.

⁵⁵ V. *supra*, nota 48.

⁵⁶ S. Câlția, *op. cit.*, p. 88-89.

post la București, prilej pentru o decorare ... neplanificată (relată de memorialist la 7 aprilie 1935): „Amicul La Rochefoucault e un zezec simpatic (...). Nimic mai amuzant decât modul cum povestește zezecul audiența pe care Regele s-a grăbit să i-o acorde. (...) După mai multe argumente «pro» și «contra» (...) (era vorba de decorarea superiorului lui La Rochefoucault, contele Thierry Michel de Pierredon-n.n.), *Majestatea Sa a spus câteva cuvinte pe românește într-un telefon* (s.n.), iar lui La Rochefoucault pe franțuzește că tot ce putea face era să confere d-lui de Pierredon ordinul «Pentru Merit» clasa I, *ordin pe care-l poate conferi dânsul singur fără contra-semnătura unui ministru* (s.n.). Abia terminase, și *un aghiotant a apărut (probabil consecințele telefonării)* (s.n.) cu o cutiuță în mână, pe care Regele a remis-o interlocutorului său ca să fie predată d-lui de Pierredon. (...) la plecare, Regele a mai întins o cutiuță lui La Rochefoucault. Era pentru el, ordinul «Pentru Merit» clasa a II-a. «Nu, nu Sire, Majestatea Voastră trece măsura (...)». Și cu gestul, nobilul conte îndepărta de modesta lui persoană acest nou izvor de amărăciune (pentru superiorul său-n.n.). Regele n-a vrut să știe nimic, și i-a băgat cutiuța în mână ...»⁵⁷.

Asemenea scene – care, chiar relatate din auzite, trebuie să fi coincis adevărului – ajută la înțelegerea felul în care monarhul *se servea de decorații pentru a-i manevra pe oameni*, utilizarea acestei „recuzite” fiindu-i indispensabilă în cadrul spectacolului puterii. Ca și cum spectacolul ar fi avut loc în alte perioade istorice, lui Carol al II-lea îi plăcea să pozeze în haina suveranului generos, decorațiile sale fiind uneori primite cu sinceră emoție. De pildă, la o serată cu personalități ale politicii și diplomației la Palatul Regal: „(...) înainte de a intra în sala cea mare Regele l-a chemat (pe Poklewski, ultimul ministru al țarului la București-n.n.) într-un salon alături și l-a decorat cu Ordinul pentru Merit, zicându-i: «Fiindcă nu mai ai Suveran, dă-mi voie mie să-mi aduc astăzi aminte de credincioasele d-tale servicii». Apoi l-a sărutat. Poklewski *era mișcat până la lacrimi* (s.n.). Hotărât, Regele a intrat în anul morții ...” (23 noiembrie 1939)⁵⁸. Una peste alta, lui Carol al II-lea îi făcea plăcere să dispună de decorații, iar mai devreme sau mai târziu nu exista ca personalități de o anumită talie să nu primească ceva, după cum o arată o însemnare din 1 decembrie 1938: „Pe Göring nu l-a decorat, dar pare că l-a poftit la o vânătoare de urși în România, *prilej cu care-l va decora desigur* (s.n.)”⁵⁹. În mod evident, monarhul știa să și refuze. Un astfel de caz a fost nedecorarea – într-un anumit context și cu o anumită distincție –, a mareșalului Averescu, imputabilă acestuia din rațiuni pe care le-am putea numi astăzi de *political incorrectness*: „La un moment dat, Pangal întrebându-l de ce nu dă și lui Averescu colanul Ordinului Carol pe care l-a dat lui Prezan, Regele a spus din nou: «Dar cum să i-l dau după cartea pe care a publicat-o?»” (16 februarie 1937)⁶⁰. Este evident că apariția volumului stârnise iritarea regelui!

Ceremonii de decorare. *De jure*, calitatea de persoană decorată începea în momentul publicării Decretului Regal în „Monitorul Oficial” (cu excepția conferirilor „proprio motu”). Înmânarea decorației îi dădea însă beneficiarului prilejul de a se

⁵⁷ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. I, p. 43.

⁵⁸ *Ibidem*, vol. VII, p. 303.

⁵⁹ *Ibidem*, vol. V, p. 244.

⁶⁰ *Ibidem*, vol. II, p. 74. Se referă la cartea „Notițe zilnice din războiu (1916-1918)”, cu mai multe ediții apărute în anii '30.

înfățișa în fața suveranului, bucurându-se de un rol de prim plan – chiar dacă temporar! – în cadrul spectacolului puterii. Reținem *decorarea cu un anumit prilej* – aici, promulgarea Constituției din 1938, relatată într-o însemnare din 28 februarie 1938: „După depunerea jurământului i-au mai tras Patriarhul și Regele, două mici cuvântări destul de nimerite, și întrucâtva s-a terminat, dar nu de tot. Am fost într-adevăr poftiți în salonașul de alături (faimosul) și Regele a venit, însoțit de Voievodul Mihai, și ne-a decorat pe toți miniștrii, plus Istrate Micescu și Vlahide. Colane, plăci, cordoane, a dat de toate. Lui Vaida i-a dat colanul Ordinului Carol, lui Mironescu pe al Serviciului Credincios. Lui Iorga și Patriarhului nemaiaivând ce le da, le-a dat câte un portret cu dedicație, în ramă de argint. Mie mi-a dat ordinul «Pentru Merit» (!! ani de zile după ce l-a dat lui Ilasievici!)”⁶¹.

Decorarea putea avea loc și la recepția de Anul Nou: „Înainte de a intra în sală, Regele a chemat în salonul de alături câțiva miniștri și i-a decorat. Celor noi de tot și celor care aveau deja Steaua României clasa I, nu le-a dat nimic. Lui Ghelmegeanu, lui Andrei, lui Ralea, generalului dr. Marinescu și lui Colan, care n-aveau Cordon le-a dat pe al Coroanei – lui Călinescu, lui Mitiță Constantinescu și lui Iamandi, care aveau deja Cordonul Coroanei le-a dat Cordonul cel mic al Stelei (clasa I). (...) În semn de recunoștință mi-a conferit Ordinul Carol (Mare Cruce) (...)” (1 ianuarie 1939)⁶². Dincolo de anumite formulări malițioase – „(...) colane, plăci, cordoane, a dat de toate ...” – relatările sunt interesante pentru că arată nu numai *când* și *unde* aveau loc conferirile la Palatul Regal, ci și *mecanismul decorării*, respectiv al avansării demnitarilor de la o treaptă ierarhică la alta⁶³.

Înmânarea unor însemne putea avea loc și prin intermediar, după cum se arată într-o notă din 4 ianuarie 1939: „(...) Flondor-Flondorel, mareșal-mareșălel al Curții Regale mi-a adus azi-dimineață Cordonul Ordinului Carol. S-a prezentat în jachetă, cu temenele și cu un «Domnule Consilier Regal» urmat de câteva cuvinte bine simțite. Săracul! ...”⁶⁴.

Cum și pentru ce se căpătau decorațiile. Versat în problemele administrative, Argetoianu înțelegea perfect că nimeni nu era decorat dacă nu exista un demers concret în acest sens, pe lângă cei în drept să înainteze o propunere formală. O mențiune din 27 ianuarie 1940 ni-l prezintă pe memorialist în chip de inițiator al unei

---

⁶¹ *Ibidem*, vol. IV, p. 156.

⁶² *Ibidem*, vol. VI, p. 8.

⁶³ O însemnare din 8 martie 1940 reia aceste observații: „Micescu mi-a dat prilejul unei observații interesante. Regele e foarte strict în avansarea miniștrilor la decorații. Le dă întâi Marele Cordon al Coroanei, apoi clasa I (cu lentă) a Stelei (s.a.), iar nu Marea Cruce a acestui ordin. Așa a procedat cu Mitiță Constantinescu, cu Ionescu-Sisești, cu Ghelmegeanu, cu Iamandi etc. Cu Micescu, care poseda Cordonul Coroanei de la proclamarea Constituției, n-a urmat ordinea ierarhică și i-a dat de-a dreptul Marea Cruce a Stelei, cu care se furlandisea ieri, spre necazul celorlalți. Faptul în sine nu e interesant și n-ar fi meritat poate să fie însemnat, *dacă n-ar fi fost explicația* (s.a.): Micescu a organizat procesul și condamnarea lui Auschnit și Malaxa l-a recompensat pe loc (s.a.) (în afară de ce-i va fi dat «de la mână la mână») (...)” (C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VIII, p. 166).

⁶⁴ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 16. Este de presupus că vizita formală a trimisului regal nu a avut ca obiect aducerea însemnelor decorației, despre care memorialistul însuși arată că le primise din mâna regelui, ci, probabil, remiterea brevetului.

decorări: „Am cerut lui Gafencu să propună Regelui decorarea lui Puricelli (are Coroana României din 1927 ...) și a lui Farinacci. Mi-a făgăduit. Dacă n-ar uita ...”⁶⁵. Un alt fragment, datat 17 februarie 1935, îl arată pe Argetoianu ca mijlocitor al acordării prin lege a unor drepturi: „Azi a venit la mine o delegație de foști combatanți cerându-mi sprijinul pentru anume favoruri de acordat celor decorați cu Coroana sau cu Steaua cu panglica Virtuții Militare. (...) Am promis tuturor concursul meu. De se vor alege numai cu atât! ...”⁶⁶ (probabil că Argetoianu se referă la inițiativa concretizată prin Legea nr. 107 din 1936, prin care au fost acordate recompense unor categorii de supraviețuitori ai războaielor 1877-1878 și 1916-1918⁶⁷.)

Memorialistul arată arareori, cu lux de amănunte, care au fost rațiunile care au stat la baza decorării cuiva. De pildă, la 19 ianuarie 1939, în urma desemnării lui Grigore Gafencu (pe atunci ministrul afacerilor externe), decorat cu Ordinele „Mihai Viteazul” și „Virtutea Aeronautică”, la președinția Asociației ordinului la urmă amintit, se relatează următoarele: „Cum a fost decorat Gregory cu Virtutea Aeronautică nu știu, dar știu cum a fost decorat cu Mihai Viteazul, și iată cum: ca ofițer observator și însărcinat cu manipularea mitralierei s-a urcat într-un avion condus de un francez; ajunși la înălțime au fost atacați de nemți, și cum mitraliera lor n-a funcționat, au fugit. Grație abilității franțuzului au scăpat, dar fuselajul aparatului a fost ciuruit de gloanțe. Aviatorii au scăpat neatinși. Pe frontul francez, faptul nici n-ar fi fost consemnat; pe frontul nostru a produs un ecou. Tot e bună la ceva și biata țară românească! ...”⁶⁸. Cu toate acestea, motivarea decretului de decorare a viitorului diplomat cu „Mihai Viteazul” este sensibil diferită⁶⁹, fapt care aruncă o urmă de îndoială asupra corectitudinii lui Argetoianu – cel puțin în unele situații!

Schimbând registrul, dăm peste o relatare în care Argetoianu vine cu informații pe care nu le putem verifica din alte surse: „În Monitorul Oficial nr. 259 din 21 decembrie 1937, pag. 9612, citesc următorul rezumat de decret: Prin Decretul Regal nr. 4093 din 8 decembrie 1937, se aprobă conferirea Medaliei «Virtutea Militară» de pace cl. II-a frunzașului Coldea Gavril, *pentru pilda strălucitoare de credință ostășească și devotamentul neclintit dovedit în timpul executării serviciului încredințat* (s.a.). Nicio altă specificare, nicio altă motivare. Acum iată ce mi s-a raportat de la Ministerul Armatei, cu privire la această decorare. Cu câteva zile înainte de data acestui decret, 4 vlăjgani s-au introdus prin dosul Palatului la intrarea casei în care locuiește Regele, s-au repezit asupra celor două sentinele și asupra sergentului ce veghea, i-au ucis, s-au îmbrăcat în mantalele lor și au așteptat să iasă d-na Lupescu –

---

⁶⁵ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VIII, p. 69. În perioada anilor '30, Piero Puricelli și Roberto Farinacci erau senatori și oameni de bază ai regimului fascist.

⁶⁶ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. I, p. 22.

⁶⁷ S. Câlția, *op. cit.*, p. 117-118.

⁶⁸ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 46.

⁶⁹ „(...) pentru vitejia și avântul cu care a împlinit un mare număr de sboruri în timpul preparăției ofensivei de la Nămolosa și în timpul bătăliei de la Mărășești. S-a distins în mod cu totul deosebit în timpul atacurilor din 3-6 August 1917 când s-a oferit de bună voie a face legături de infanterie și din cauza norilor s-a coborât chiar până la 200 metri, sfidând cu îndrăzneală focul mitralierelor inamice. În cursul aceleiași bătălii a angajat o luptă aprigă cu un avion inamic pe care a reușit să-l doboare (...)” (*Decretul Regal nr. 830 din 9 aprilie 1918*, în „Monitorul Oficial”, nr. 18/21 aprilie (4 mai) 1918, p. 225).

ce se afla la Rege – ca să o împuște. S-a întâmplat însă ca fruntașul Coldea să nu fie ucis, și, deși grav rănit a putut să se târască în întuneric și să dea alarma. Cei 4 vlăjgani au fost împrejurați și arestați. Erau 4 membri ai Gărzii de Fier. Ce s-a făcut cu ei nu se știe, căci afacerea a fost înăbușită ...” (4 ianuarie 1938)⁷⁰.

Decorațiile și tabla de șah a politicii. În momentul consemnării impresiilor sale, Argetoianu era unul dintre cei mai versați oameni politici ai Regatului României, fiind evident capabil să înțeleagă rolul pe care distincția îl avea – ca răsplată și/sau stimulent – în cariera politică a cuiva. Însemnările sale sunt cu atât mai valoroase cu cât autorul ne oferă o triplă perspectivă: a omului politic care iniția demersul decorării, a factorului decident – monarhul – care privea lucrurile tot dintr-o perspectivă politică, și a memorialistului însuși, care nu se putea evident delimita de simpatiile sau antipatiile sale politice.

Felul în care Tronul intervenea, cu ajutorul distincțiilor, în echilibrul – mai bine spus în dezechilibrul vieții politice! – rezultă dintr-o însemnare din 17 octombrie 1937, prilejuită de o decorare menită a marca cei 44 de ani ai suveranului: „Pentru marile d-sale merite și pentru însușirile d-sale alese – slugărnicia înainte de toate – dl Guță Tătărescu a primit ieri, din mâinile Grațiosului său (s.a.) Suveran, colanul Ordinului Serviciului Credincios, de curând înființat (...). *Dl. Guță e primul decorat cu acest colan. O să crape Iorga de neaz ...* (s.n.)”⁷¹. Ocaziile aniversare îi dădeau prilej lui Carol al II-lea să mai înmâneze câteva distincții (după cum am văzut și mai sus). Astfel, la 28 februarie 1939, Argetoianu menționa decorarea de la aniversarea unui an de la intrarea în vigoare a Constituției din 1938: „La sfârșitul mesei, Michiduță (Armand Călinescu-n.n.) a ridicat paharul în sănătatea Regelui, iar Regele pe al său pentru propășirea F.R.N.-ului, *decorându-ne pe toți cu «medalia Amintirii» ...* (s.n.)”⁷² (este vorba despre „Medalia Amintirii Regelui Carol al II-lea”, distincție menită „(...) să reamintească și să răsplătească acte și servicii săvârșite sub auspiciile Suveranului ...”⁷³). Trebuie arătat și că instabilitatea guvernamentală aducea la putere oameni politici mai mult sau mai puțin decorați, regele simțindu-se dator să menajeze susceptibilitățile principalilor săi sfetnici, oferindu-le măcar câte o lentă de Mare Cruce. De pildă, în 1939, de Ziua Națională, memorialistul consemna: „Cu prilejul Zece Maiului ploaie de decorații ca de obicei. (...) *Miniștrilor care n-aveau Cordoane li s-a dat unul* (s.n.) ...”⁷⁴.

Uneori, actul în sine al decorării intrigă, cum rezultă dintr-o însemnare din 8 iunie 1936⁷⁵, legată de aniversarea Restaurației, ocazie cu care prim-ministrul Tătărescu dobândise Marea Cruce a Ordinului „Carol I”, iar Titulescu, pe atunci ministru al afacerilor externe, Colanul aceleiași ordin⁷⁶. Sesizând mai întâi încălcarea legii,

⁷⁰ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. IV, p. 16.

⁷¹ *Ibidem*, vol. III, p. 162. Decorarea, pe care nu am identificat-o în periodicul oficial, este totuși menționată în presa centrală: *Aniversarea zilei M.S. Regelui. Te-Deum-ul de la Patriarhie. Guvernul prezintă felicitări Suveranului*, în „Adevărul”, nr. 16.479/18 octombrie 1937, p. 7.

⁷² Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 131.

⁷³ S. Câlția, *op. cit.*, p. 105-106.

⁷⁴ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 267.

⁷⁵ *Ibidem*, vol. I, p. 337.

⁷⁶ *Decretul Regal nr. 417 din 6 februarie 1937*, în „Monitorul Oficial”, Partea I, nr. 34/11 februarie 1937, p. 1.178 (înmânarea a avut deci loc înainte de publicarea decretului în Monitor).

„Amândouă decorațiile sunt ilegale⁷⁷ dar nu face nimic, dacă pot să facă plăcere celor doi decorați și celui care decorează ...”) și neputându-se abține să nu noteze și iritarea lui Iorga („Numai că o să crape Iorga de necaz: «Ei, dragă, eu carre nu sunt eu, dar care totuși am fost Președinte de Consiliu, eu carre sunt un nimica toată în țearra asta, ei, eu n-am colanul, dar il arre domnul ăsta Titulescu» ...”), Argetoianu punctează și o anomalie: șeful guvernului a căpătat o distincție având un grad inferior celei dobândite de unul dintre miniștri. În aceste condiții, decorarea ar putea fi interpretată ca un gest de condescendență față de un Titulescu care își petrecea ultimele luni în fruntea externelor, de la conducerea cărora avea să fie eliminat la 29 august 1936, într-un context intern și internațional complicat, dar sigur defavorabil diplomatului⁷⁸. În fine, publicarea tardivă a decretului îi dă prilej memorialistului pentru o nouă izbucnire la adresa lui Tătărescu⁷⁹.

Recurentă în contextul operei memorialistice a lui Argetoianu, adversitatea de lungă durată dintre acesta și Iorga nu putea să nu lase „urme” și în legătură cu decorațiile. La 16 februarie 1936, memorialistul amintea schimbul de telegrame prilejuit de decorarea istoricului cu Marea Cruce a Legiunii de Onoare. Un fapt care se înscria în uzanțele protocolare ale perioadei capătă, sub pana lui Argetoianu, contururi îngroșate: telegrama ministrului de externe (Titulescu), anunțând fericita noutate, era socotită de o „scârboasă platitudine”, în vreme ce telegrama de răspuns a celui decorat trecea drept „obraznică”⁸⁰. Alt episod – altă înțepătură. În 26 octombrie 1939, făcând probabil ecoul trecerii lui Ion Rosetti-Bălănescu din funcția de secretar-general al Ministerului Economiei Naționale în cea de administrator al societății „Reșița”⁸¹, Argetoianu consemna: „Am aflat ieri că Iorga ar fi trimis o scrisoare Regelui, *amenințându-l că îi restituie toate decorațiile (ce glumă! Iorga nu dă niciodată nimic înapoi, nici chiar o palmă, când din întâmplare o încasează!)* (s.n.) dacă nu destituie imediat

⁷⁷ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. I, p. 337, nota 1: „Pentru colanul Ordinului Carol se cere un an și jumătate de președinție de Consiliu. Pentru trecerea dintr-un grad în altul, se cer doi ani de stagi, pe care Tătărescu nu-i are în gradul de Mare Cruce al Ordinului Serviciu Credincios. De altminteri și marele Cordon al Serviciului Credincios, Tătărescu le-a (sic!) obținut ilegal căci n-a trecut niciodată prin clasa intermediară între Marea Cruce a Coroanei și Marea Cruce a Serviciului Credincios (Marea Cruce a Stelei)”.

⁷⁸ Sorin Arhire, *Politica externă a României 1920-1940 (I)*, în „Terra Sebus”, 3, 2011, p. 497-502.

⁷⁹ „Radio și ziarele publică decorarea lui Titulescu și a mareșalului Prezan cu colanul Ordinului Carol și a lui Tătărescu cu marele Cordon al aceluiași ordin. După câte știu Titulescu și Prezan au fost decorați astă-vară, cu prilejul vizitei lui Beneș și a Prințului Paul. Poate că abia acum au ieșit decretele! *Proaspăt decorat e numai Tătărescu. Al treilea cordon, în trei ani. Mare om, sau mare secătură!...* (s.n.)” (12 februarie 1937) (C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. II, p. 67).

⁸⁰ Titulescu către Iorga: „Am plăcerea a vă comunica că Guvernul Republicii, pentru marile servicii aduse de dvs. cauzei prieteniei franco-române v-a conferit Marele Cordon al Legiunii de Onoare. Aducându-vă la cunoștință aceasta, vă exprim cele mai calde felicitări pentru înalta distincție, care onorând pe marele nostru Nicolae Iorga se răsfrânge asupra întregii țări. Cu cele mai bune sentimente ...”; respectiv Iorga către Titulescu: „Mulțumiri călduroase pentru noua dovadă a acestor bune sentimente ...” (C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. I, p. 223).

⁸¹ *Actualitatea în câteva rânduri*, în „România”, nr. 492/12 octombrie 1939, p. 3.

pe Rosetti-Bălănescu. *Regele ar fi declarat că dl. Iorga «prea vrea sa terorizeze pe toată lumea», și a refuzat până acum să se execute ... (s.n.)*⁸².

O categorie aparte de conferiri au fost cele menite să încununeze cariera unor personalități publice de prim rang. De pildă, pe marginea decorării cu Marea Cruce a Ordinului „Carol I” a medicului și omului politic liberal Constantin I. Angelescu, memorialistul nota cu umor negru: „O fi crezut că moare? ...” (21 octombrie 1937)⁸³. Tot astfel, după ceremonia de decorare a mareșalului Prezan cu Colanul aceluiași Ordin, Argetoianu a pus informațiile „cap la cap”: „Foarte mișcat Prezan a încropit câteva cuvinte și a terminat: «mulțumesc pentru armată, Sire» – «nu pentru armată – a replicat Regele – ci pentru d-ta, fiindcă ești bătrân și vezi lucrurile limpede». Nicio vorbă despre război sau despre trecut – lumea începe de la dânsul (de la rege-n.n.). *E ciudat că această decorare a lui Prezan n-a fost menționată în nicio gazetă. Ca să nu se supere Averescu? Cu patriarhul, Prezan e singurul român decorat cu colanul Carol ...*” (14 mai 1936)⁸⁴.

În pofida caracterului discutabil al informației – restituirea unei decorații echivalând cu un afront adus monarhului! – reținem că toate aspectele referitoare la onoruri puteau fi valorificate din punct de vedere politic. Bunăoară, se cunoaște faptul că Ordinul „Ferdinand I” a onorat cele mai importante nume care au contribuit la înfăptuirea României Mari⁸⁵, invitarea lor periodică la Palatul Regal confirmând înalta prețuire arătată celor decorați. Sentimentele de respect și apreciere trebuiau să aibă dublu sens, cavalerii Ordinului „Ferdinand I” neputând lăsa fără răspuns pozitiv invitația regală. Și totuși, cum o bună parte dintre cei decorați cu acest ordin erau național-țărăniști, era firesc ca Iuliu Maniu, aflat în opoziție deschisă față de regimul de dictatură regală⁸⁶, să se folosească de orice pretext pentru a-l discredita: „Maniu și toți național-țărăniștii au hotărât să se abțină de la recepția tradițională din 24 ianuarie, prezidată de Rege (...). În scrisoarea lor de scuză, decorații național-țărăniști invocă *neasteptatele* (s.a.) alegeri, și împiedicarea campaniei electorale deja începută ...” (22 ianuarie 1938)⁸⁷. Participarea atâtor personalități la reuniunea Ordinului „Ferdinand I” prilejuia, încă din etapa confirmării participării, inevitabile răbufniri de orgolii: „Iorga a răspuns: «Viu, ca ctitor al României vechi, ca să-mi întâlnesc tovarășii cu

---

⁸² C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VII, p. 228.

⁸³ *Ibidem*, vol. III, p. 169.

⁸⁴ *Ibidem*, vol. I, p. 313. Decretul pentru decorarea mareșalului Prezan va fi semnat la câteva luni bune după înmânare, fiind publicat în același timp cu cel pentru decorarea lui Titulescu – v. *supra*, nota 74.

⁸⁵ Fl. Marinescu, *Ordinul Ferdinand I și Medalia Ferdinand I*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2013, p. 10-11.

⁸⁶ Ioan Scurtu, *Cap. X. Regimul de autoritate monarhică (februarie 1938-septembrie 1940)*, în „Istoria românilor, vol. VIII, România întregită (1918-1940)”, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 411-412.

⁸⁷ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. IV, p. 55. Boicotarea a fost recurentă după cum rezultă dintr-o altă însemnare, care arată, în plus, cum „cuvântul șefului” nu era respectat de toată lumea: „Cu prilejul serbării de la 24 ianuarie, Maniu hotărâse ca niciunul din decorații partidului să nu meargă la Palat, în semn de protestare pentru deținerea lui Leucuția și Ilie Lazăr, amândoi decorați cu Ordinul Ferdinand – și totuși doctorul Lupu și mulți alții au fost ... (s.n.)” (28 ianuarie 1940) (C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VIII, p. 72).

care am făurit România Mare. *Voi sta însă la fund, ca să nu stânjenesc trepădușii și lichelele ce mișună în jurul Majestății Sale*» (s.n.). Hotărât lucru, Apostolul e supărat rău pe Carol și pe «carolingieni», cum numește el clica din jurul Regelui ...» (20 ianuarie 1939)⁸⁸.

Decorațiile și relațiile externe. Domeniul afacerilor externe constituia, prin tradiție, ocazia unor decorări determinate de rațiuni diplomatice ori militare. Vizitele în România ale unor înalți oaspeți străini, precum și vizitele unor demnitari români – în frunte cu suveranul – în alte state, duceau la alcătuirea unor propuneri de decorare, care erau atent individualizate în funcție de o întreagă paletă de factori. Memorialistica lui Argetoianu oferă variate exemple, dintre care cele mai interesante se referă la perioada de după înlăturarea lui Titulescu din guvern, atunci când România încerca să se adapteze la noul climat politic internațional⁸⁹. Un astfel de exemplu este însemnarea din 21 februarie 1939, cu prilejul reuniunii de la București a Înțelegerii Balcanice⁹⁰: „Regele a primit ieri succesiv și a decorat pe Metaxas, pe Tzânțar și pe Sărăcăgioglu⁹¹. Metaxas a primit Cordonul Serviciului Credincios, Tzânțar pe al Stelei și Sărăcăgioglu ... un pol bacșiș – căci turcii nu au voie să primească decorații ...”⁹². Cu alte cuvinte: de regulă, oficialii străini de un anumit rang erau decorați de către statul gazdă; totuși, dacă legislația din țara de origine a oficialului în cauză nu admitea decorarea acestuia, atunci normele de protocol opreau țara noastră de a-l decora pe acest oaspete.

Dacă asemenea mențiuni sunt lesne încadrabile în categoria faptului divers, constatăm că Argetoianu a pus un accent relativ mare pe felul în care oficialii români deveneau veritabili „colecționari” de decorații străine. Cu două Mari Cruci dobândite în trei săptămâni, Istrate Micescu, ministru al afacerilor externe, se încadrează perfect în acest tipar: în vizită la Praga, „Krofta Kamil i-a oferit o masă, un cordon și un discurs care «a cimentat» o dată mai mult «indestructibilele temelii» ale Miciei Înțelegeri ...” (10 ianuarie 1938)⁹³, iar apoi la Belgrad „a depus o coroană la Prințul Paul, a dejunat cu soldatul necunoscut și a încasat un cordon ...” (2 februarie 1938)⁹⁴. Alt ministru al afacerilor externe, alt „colecționar” de decorații – iar printre rânduri răzbate un foarte omenesc sentiment de invidie: „Așa a căpătat Coroana României și Gafencu, care a mai recoltat 5 Cordoane în călătoria lui (s.n.). Cu ce să se spânzure Guvernul ...” (10 mai 1939)⁹⁵. „Gafenco s-a dus cu Nușeta⁹⁶ în brațe să-și completeze colecția de decorații la Ankara și în Grecia (s.n.). Primit la Bosfor și la porțile Ankarei

⁸⁸ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 48.

⁸⁹ Petre Otu, Ioan Scurtu, Constantin Botoran, Gheorghe Buzatu, Mihai Retegan, *Cap. XIII. Politica de acomodare la noile realități internaționale (august 1936-august 1939)*, în „Istoria românilor”, ed. cit., p. 507 și următoarele.

⁹⁰ *Deschiderea Conferinței Consiliului Înțelegerii Balcanice. Sosirea delegațiilor Statelor aliate la București*, în „Universul”, nr. 51/22 februarie 1939, p. 1.

⁹¹ Este vorba de prim-ministrul și ministrul de externe elen (Ioannis Metaxas), precum și de miniștrii de externe turc (Şükrü Saracoğlu) și iugoslav (Aleksandar Cincar-Marković).

⁹² C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 119.

⁹³ *Ibidem*, vol. IV, p. 32.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 85.

⁹⁵ *Ibidem*, vol. VI, p. 267.

⁹⁶ Este vorba de Nouchette Gafencu, soția ministrului.

cum n-au fost primiți în viața lor un Bismarck, un Talleyrand sau un Cavour, gentilul mediocru a reprezentat cu grație, ca o fată mare, România, pe unde a trecut ..." (13 iunie 1939)⁹⁷. Iar apoi, în chip de „lup moralist” (aceasta pentru că îl vom vedea, ceva mai încolo, pe însuși Argetoianu în ipostaza de „colecționar” de decorații): „Ce păcat că bietul Gafencu *nu pricepe că rostul unui ministru de Externe nu constă în a colecționa cordoane de decorații ...* (s.n.)” (16 iunie 1939)⁹⁸. Și iarăși cu nedisimulată invidie: „Gafencu a sosit la Varșovia (...). Dl. Gregorie a fost decorat cu «Vulturul Alb». Când mă gândesc că «Vulturul Alb» a fost refuzat în 1928 lui Vintilă Brătianu, deși era președinte de Consiliu ... *Băiețandrii Regelui au noroc, dacă norocul se poate rezuma într-o panglică albastră! ...* (s.n.)” (5 martie 1939)⁹⁹.

În același timp, faptul că un ministru de externe a dobândit o distincție la care anterior nu avusese acces un prim-ministru, arată nivelul excelent la care ajunseseră relațiile româno-poloneze la finalul anilor '30. Pe de altă parte, problematica referitoare la decorații putea fi, la fel de bine, un indicator al oscilațiilor existente între state. De pildă, lichidarea vârfului Gărzii de Fier la ordinul regelui Carol al II-lea a dus la o evidentă răcire cu Germania, Argetoianu luând „pulsul problemei” într-o însemnare din 17 ianuarie 1939: „După ce Regele a decorat pe demnitarii germani, în perioada de dragoste, Guvernul Reichului a hotărât să decoreze cu ordinul nemțesc pe Voievodul Mihai; decretul a întârziat însă, și a intervenit uciderea lui Codreanu. După acest eveniment, Cancelaria germană a socotit că decorarea Prințului român nu mai putea apărea în ziarele nemțești, și a renunțat să-i mai dea curs. În consecință (??) s-a hotărât și restituirea decorațiilor românești ... *Regele a fost foarte afectat de acest gest* (s.n.), și tot ce s-a putut obține de la Berlin a fost să nu se dea publicitate gestului ofensator care încurcă astăzi mai mult situația decât a încurcat-o acum câteva săptămâni uciderea lui Codreanu ...” (17 ianuarie 1939)¹⁰⁰. Două luni mai târziu, nemții erau la fel de indispuși, restituirea distincțiilor având loc fără chef, dar la ordin: „Decorațiile refuzate (...) în număr de 25 se află la Legația noastră de aci. (...) După câte spun domnii de la Legație, Göring n-a consimțit la această restituire *decât după o teribilă scenă în care Hitler l-a făcut de trei parale fiindcă-l împinsese să primească pe «domnișorul acela» (Regele Carol!) și i-a poruncit, lui și celorlalți decorați, să restituie imediat decorațiile ...* (s.n.)” (16 martie 1939)¹⁰¹. O vreme, decorarea moștenitorului tronului României a fost amânată sub pretexte trase de păr¹⁰², happy-endul acestei afaceri venind, mai mult ca sigur, ca o consecință a îmbunătățirii relațiilor bilaterale, odată cu încheierea, la 23 martie 1939, a tratatului economic româno-german (care exprima poziția de forță a Reichului)¹⁰³: „Citesc în *Universul* (s.a.) că Voievodul Mihai a fost decorat cu Marea Cruce a Ordinului «Vulturul german» ... Se

⁹⁷ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 324.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 331.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 140-141.

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 39.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 160.

¹⁰² „Clodius a vrut să-mi facă teoria imposibilității decorării Voievodului Mihai (viitor Rege, Führerul nu primește nimic, prin urmare nu poate nici el decora un viitor Șef de Stat – *rahat*) (sic!-n.n.) care a pricinuit refuzul decorațiilor. L-am oprit numaidecât și a priceput că nu-i îngăduiam să-și bată joc de mine ...” (18 martie 1939) (*ibidem*, p. 165).

¹⁰³ P. Otu, I. Scurtu, C. Botoran, Gh. Buzatu, M. Retegan, *op. cit.*, p. 518-520.

vede că dureroasa chestiune a decorațiilor refuzate de nemți a fost rezolvată: «tout est bien qui finit bien!» ...» (10 mai 1939)¹⁰⁴.

Probleme protocolare. Rolul pe care decorațiile îl jucau, pe atunci, pentru oamenii având un anumit nivel social rezultă din mai multe situații, care, fiecare în parte, arată *ceea ce se făcea* și *ceea ce nu se făcea* în lumea de atunci. În 6 ianuarie 1932, Argetoianu – pe atunci ministru de finanțe – era primit în audiență la Suveranul Pontif, fiind mai apoi decorat; însemnele au fost însă remise de către cardinalul Paccelli, secretarul de stat al Sfântului Scaun, decorarea având caracter de surpriză: „(...) am fost totuși mișcat de un gest pe care nu-l așteptam ...” (fin observator, memorialistul notează și impactul pe care ordinele pontificale l-au avut asupra micii delegații românești, care a fost integral decorată: „(...) marea cruce a Ordinului Pius al IX-lea pentru mine, marele cordon al Ordinului Sfântului Silvestru pentru Alecu Zamfirescu¹⁰⁵ și comendoria aceluiași ordin pentru tânărul Ion Lahovari¹⁰⁶. *Zamfirescu și Ion erau nebuni de bucurie: Zamfirescu primea primul său cordon, iar Ion prima sa decorație!* (s.n.)”¹⁰⁷).

După ce am văzut care era uzanța decorării cu prilejul unei primiri la Suveranul Pontif, să trecem în partea cealaltă a lumii, aflând câte ceva despre protocolul din Țara Soarelui Răsare: „Ordinul Pavlovnici nu se dă în Japonia decât membrilor Familiei Imperiale; cu totul excepțional a fost dat și amiralului Togo. Cum la mesele oficiale Familia Imperială se așează singură la o masă specială, s-a pus întrebarea unde să se așeze Togo, decorat cu Ordinul Pavlovnici? Cu Familia Imperială nu se putea căci ar fi fost un sacrilegiu – cu restul invitaților nu se putea iarăși, căci ar fi fost o umilire pentru Ordinul Imperial. S-a rezolvat problema prin așezarea lui Togo, singur, la o masă ...” (23 decembrie 1934)¹⁰⁸.

Decorarea sau nedecorarea! cuiva, precum și stabilirea distincției potrivite au constituit dintotdeauna probleme sensibile, depinzând de o multitudine de factori. Însemnările din 7 aprilie 1935, pe marginea decorărilor destinate oficialilor Ordinului de Malta, arată cât de însemnate erau aceste lucruri. Sau poate că nu erau?! „Contele Emanuel de la Rochefoucault, «însărcinat cu afaceri al Ordinului de Malta» a fost câteva zile săptămâna trecută la București. Ministrul Ordinului, Contele de Pierredon n-a venit fiindcă este supărat. E supărat că n-a fost decorat și el cu Cordonul «Serviciul Credincios» ca Principele Colonna (don Prospero). Pierredon pretinde că e «bailli», cu crucea de cavaler «profès» și mai vechi decât Colonna, și că fiind ministru al Ordinului are rang mai mare ca dânsul. *Caraghioșii aceștia își imaginează că lumea se învârteste în jurul Ordinului lor și fac afaceri de Stat din nimicuri* (s.n.). Făcând pe bosumflatul la Paris Pierredon a trimis pe La Rochefoucault la București să-i scoată cordonul (să îl obțină-n.n.). Se vede că a uitat că n-a trecut anul de când a primit cordonul Stelei. E drept că secretarul lui, La Rochefoucault, care primise tot atunci placa Coroanei, a mai fost decorat de atunci cu placa Stelei. Dar ceea ce a uitat desigur, e că pe el Pierredon îl cheamă pur și simplu Michel pe când ceilalți doi poartă

¹⁰⁴ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 267.

¹⁰⁵ Este vorba de Alexandru Duiliu Zamfirescu, pe atunci însărcinat cu afaceri la Haga.

¹⁰⁶ Este vorba despre fiul vitreg al memorialistului.

¹⁰⁷ C. Argetoianu, *Amintiri*, vol. X, p. 39.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 391-392.

numele de Colonna și de La Rochefoucault ...”¹⁰⁹. Câteva fraze au fost suficiente pentru a descrie dificultățile inerente în relația cu un *establishment* în care contau atât meritul, cât și originea ori averea (căci Pierredon era cel care aducea greutate financiară Ordinului, după cum vom vedea ceva mai departe)!

Simplul fapt al acordării unei decorații nu ducea, în mod automat, la portul acesteia! Existau și atunci oameni cărora datoria le interzicea să primească ori pe care conștiința îi oprea să mai poarte o distincție. Prima situație este ilustrată de un incident de protocol din timpul vizitei de stat a lui Carol al II-lea la Londra, împrejurare cauzată de nepriceperea șefului misiunii României. Iată și relatarea, notată la 3 decembrie 1938: „Pregătirea vizitei a fost o tortură pentru el, Urdăreanu, care trebuia să scoată cu cleștele, la telefon, fiecare paragraf al programului (de la șeful misiunii Vasile Grigorcea-n.n.). *Ceea ce s-a întâmplat cu decorațiile e de necrezut!* (s.n.) (Tot Urdăreanu povestește). După zile întregi de insistență, Palatul a obținut în fine lista demnitarilor englezi de decorat, listă pe care Grigorcea a declarat-o aprobată de Foreign Office și de Buckingham-Palace. În frunte erau Chamberlain și principalii miniștri. *S-au făcut decretetele, s-au luat decorațiile în geamantane și când să fie distribuite la Londra, ele au fost declinate și de Chamberlain și de miniștri, membrii Guvernului englez neprimind decorații străine* (s.n.). Am întrerupt: «Mă mir că n-ați știut lucrul acesta, de ce nu m-ați întrebat pe mine?» Râzând, Urdăreanu a replicat: «În tot cazul Grigorcea n-a întrebat nici Foreign-Office-ul, nici Palatul din Londra ...». Regele a fost furios ...” (urmează relatarea felului în care Grigorcea a închis telefonul „în nasul lui Urdăreanu”, ofensându-l, indirect, pe rege¹¹⁰.) Cea de-a doua situație, aceea când rațiuni personale au determinat restituirea unor decorații – problemă care, până în zilele noastre, constituie o atingere a imaginii autorității care le acordă! – este exemplificată într-o relatare a memorialistului din 19 martie 1936: „Răutu sosit de la Paris povestește lucruri interesante despre călătoria Regelui în Franța. Toate au mers bine primele trei zile; nicio notă discordantă în ziare, și toate politețile din partea oficialității. Îndată ce a apărut însă Lupeasca pe scenă și Regele a început să iasă cu ea, lucrurile au început să scârțâie. Câteva articole puțin agreabile au apărut și lumea a început să înjure pe Regele care venise la Paris nu ca să facă politețe Franței dar «pour faire la noce». *S-a ridicat un curent atât de puternic împotriva Regelui încât 14 decorați francezi cu Medalia Militară au trimis decorațiile lor înapoi ca protestare pentru conferirea medaliei*¹¹¹ «unui aventurier care o terfelește în localurile de noapte, cu curvele» ... (s.n.)”¹¹².

Acestor situații mai aparte, referitoare la legăturile cu străinătatea, li se adaugă alte câteva, ținând de organizarea internă. Întrucât excepțiile confirmă regula, nu

---

¹⁰⁹ *Ibidem*, vol. I, p. 43.

¹¹⁰ *Ibidem*, vol. V, p. 250-251.

¹¹¹ Cu prilejul deplasării sale oficiale la Paris, regele a fost decorat cu „Medalia Militară” (*Le roi Carol de Roumanie est décoré de la médaille militaire*, în „Le Temps”, No 27.183/6 février 1936, p. 8).

¹¹² C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. I, p. 257. Tot Argetoianu: „Francezii i-au dat Medalia Militară și cu asta l-au pus în buzunar și l-au silit să spună tot ce n-ar fi trebuit să spună. Mignon a fost indignată și furioasă când a auzit că decorația câștigată de Regele Alexandru pe câmpul de luptă a fost dată unui dezertor care n-a făcut nimic în timpul războiului ... (s.a.)” (*ibidem*, p. 290).

ne surprinde să îl vedem pe Argetoianu punând în evidență exact situațiile mai aparte. De pildă, o decorare fără acordul ministrului de resort: „Am fost să-l văd pe Titulescu (...). L-am găsit furios împotriva lui Manolescu-Strunga (ministrul industriei și comerțului-n.n.) și a Guvernului care tolerează «nebuniile» pe care ministrul de industrie le comite la Londra. (...) a îndrăznit să confere și decorații (cu asentimentul Regelui) la diferite personalități engleze, fără ca el (Titulescu) (ministrul afacerilor externe-n.n.) să fie măcar consultat, atunci când atâția oameni care l-au servit acolo au rămas nedecorați! Această afacere de nimic l-a supărat pe Titulescu mai mult decât greșelile mari și de ordin general pe care Strunga le comite peste graniță ...” (9 februarie 1935)¹¹³. Totuși, sub aspect organizatoric afacerea nu era chiar „de nimic”, dacă ținem cont de faptul că titularul portofoliului afacerilor externe era cel care îndeplinea calitatea de Cancelar al Ordinilor, așadar decorarea cuiva – fie el cetățean străin și fie și cu asentimentul monarhului – nu putea trece „peste capul” lui Titulescu!

Participant activ la ceremoniile anilor '30 (la care era inevitabil invitat, în virtutea succesivelor sale demnități), Argetoianu nu avea cum să nu remarce anumite minusuri organizatorice, însemnările referitoare – spre exemplu – la sărbătoarea națională din 1935, fiind savuroase: „(...) la revista de 10 Mai, o lume nebună. S-a ajuns cu mare greutate la tribune din cauza nechibzuitelor căi de acces. (...) Jumătate din Corpul diplomatic n-a putut răzbi decât făcând ultimul kilometru pe jos, în praf. *Au sosit oamenii ca vai de ei, cu uniforme murdărite, cu decorațiile pe dos, asudați și furioși ...* (s.n.)”. Intuim schimbări nechibzuite și grăbite în procedura de organizare a invitațiilor, fapt de natură să creeze confuzie și nemulțumiri: „Observasem deja că invitația mea nu era liberată ca în toți anii: Dl. C. Argetoianu, fost ministru ci se mai adăugase mențiunea: *decorat cu Marea Cruce a Ordinului Serviciul Credincios* (s.n.). Nu pricepusem și socotisem acest adaos ca o probă mai mult de prostul gust care domnește în toate sferele Palatului. La Cotroceni am aflat tâlcul și importanța mențiunii cu pricina. *Regele a hotărât ca numai foștii miniștri decorați cu Marea Cruce a Ordinilor Carol, Serviciul Credincios și Ferdinand să fie invitați în tribuna Regală, ceilalți în tribuna Președinției Consiliului situată mai departe la un loc cu tribuna Ministerului de Externe. Printre foștii miniștri prezenți nu eram decât eu și Goga în categoria fixată de Rege. Ceilalți foști miniștri, Mihalache, Lupu, Iunian etc. nefiind decorați cu Ordinele sus-arătate, au fost așezați în tribuna Președinției, și se arătau furioși ...* (s.n.)” (11 mai 1935)¹¹⁴.

Portul decorațiilor. Prevederi referitoare la felul în care se purtau decorațiile au existat și înainte de urcarea pe tron a regelui Carol al II-lea¹¹⁵. În 1932, odată cu intrarea în vigoare a „Regulamentul legii ordinilor naționale române”, aceste detalii vor fi stabilite în clar, actul făcând mențiune inclusiv la modalități alternative de exteriorizare a calității de persoană decorată, precum miniaturile și rozetele. Mențiunile din opera memorialistică a lui Argetoianu se vor referi, în principal, la felul în care decorațiile erau purtate în prezența monarhului, dar și la alte situații. De pildă, detalii suculente rezultă din pregătirile pentru instalarea cabinetului N. Iorga, la 18 aprilie 1931: „M-am îmbrăcat și m-am dus la Iorga, unde trebuia să vie și Vlahide cu decre-

¹¹³ *Ibidem*, p. 14.

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 60.

¹¹⁵ S. Câlția, *op. cit.*, vol. I, *passim*.

tele (de numire în funcție-n.n.) dom' Profesor (...) era furios, da din mâini și din picioare și clănțănea din barbă – Catinca¹¹⁶ nu era acasă și *nu știa cum să se descurce cu cordoanele și cu plăcile* (de decorații-n.n.). Am făcut eu pe Catinca (...) și *i-am desprins lentă și placa Ordinului Carol dintr-un șomoldoc de panglici ...*” (este vorba de lentă celui mai important Ordin al României-n.n.)¹¹⁷. Întrucât „venirea la putere” era condiționată de depunerea jurământului la Palat, îmbrăcarea ținutei de gală trebuia făcută cu celeritate: „Iorga intra ca o vijelie în casele oamenilor și fără să le zică bună ziua îi întâmpina cu un «ești ministru!» față de care interpelatul încerca să bâjbâie ceva ca: «Bine, dar ...» – «Nici un dar. Ești ministru. *La ora 7 1/2 la mine acasă în frac și decorații. La ora 8 depunem jurământul!*» ... (s.n.)”¹¹⁸.

Parcursul seriei memorialistice a lui Argetoianu ne dezvăluie adesea un autor subiectiv, ipocrit, duplicitar și egocentric. În același timp, politicianul este dublat de un fin cunoscător al artei, muzicii ori literaturii, într-un cuvânt un om de gust. *En homme de goût*, Argetoianu nu putea să nu sesizeze că afișarea de decorații în exces reprezenta ceva îndoielnic (problema avea să fie rezolvată prin purtarea de miniaturi, însă oamenii politici din generația lui Iorga și a lui Argetoianu erau mai puțin familiarizați cu această practică, mai răspândită în Occident). Așadar, tot din vremea guvernării Iorga (1931-1932) și tot despre prim-ministru (pe care era departe de a-l simpatiza!): „Era vanitos ca un curcan înfoiat, pe dinăuntru și pe dinafară. (...) Era în stare să facă orice platitudine pentru un aplauz sau o decorație. *Din acestea, avea o colecție întreagă și se încărca cu ele la orice ocazie, ca un Rege de carnaval. La banchetul presei latine (în toamna anului 1931) venise cu nenumărate plăci atârinate pe piept și pe spate, stârnind în așa măsură ironica admirație a comesenilor încât s-a simțit și el jenat ...* (s.n.)”¹¹⁹.

Atras de ținute și decorații, pe de o parte, și având pasiunea regulamentelor, de cealaltă parte, Carol al II-lea i-a dat memorialistului oportunitatea de a-l evoca în destule ipostaze. Descoperim de pildă, într-o însemnare din 25 iunie 1933, un monarh străbătut de anglomanie: „Premiul Regal la Băneasa. Regele a venit foarte bine dispus și după câteva vorbe îmi spune: «Titulescu are dreptate, intrăm într-o eră nouă!» – Mă așteptam la o miraculoasă formulă politică, sau cel puțin economică, dar Majestatea Sa a continuat: «*La orice masă sau întrunire mai protocolară, decorațiile trebuie purtate cu cordoanele peste jiletă. E protocolul englezesc cel mai nimerit ...*» (s.n.). M-am liniștit pentru viitorul țării mele ...”¹²⁰.

Stabilirea relațiilor diplomatice cu Ordinul de Malta – chestiune asupra căreia vom reveni – a dus, pe linie de protocol, la punerea în evidență a celor câțiva fericiți (și invidiați) dobânditori români ai acestei prestigioase distincții! Datând din plină perioadă a dictaturii regale, o notă datată 7 aprilie 1939 arată ce fel de decorații se puteau purta, peste uniforma Frontului Renașterii Naționale, la ceremonia de la Patriarhie (era Vinerea patimilor-n.n.). Între altele, invitația menționa: „Comandorii nu-

¹¹⁶ Este vorba despre doamna Iorga.

¹¹⁷ C. Argetoianu, *Amintiri*, vol. IX, p. 210-211.

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 210.

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 235.

¹²⁰ *Ibidem*, vol. X, p. 244.

mai Ordinul de Malta (subliniat) ...”¹²¹ – detaliu care trebuie interpretat în sensul în care, chiar dacă cel invitat era deținător al altei distincții ce se purta la gât (de exemplu, comandorii Ordinelor „Steaua României” și „Coroana României”), acesta trebuia să se abțină de a purta ceea ce i se cuvenea, excepția fiind doar pentru ... Ordinul de Malta¹²². Cine îl avea, bine, cine nu, nu!

Totuși, abilitatea regală în privința uniformelor și a decorațiilor putea ajuta la rezolvarea unor probleme de protocol în aparență insurmontabile, cum a fost în „speșă” prezenței ex-principelui Nicolae la funeraliile reginei Maria: „Din tren s-au coborât Regele, Elisabeta, Voievodul Mihai, Ileana cu Anton, *Prințul Nicolae îmbrăcat în uniformă de cavalier de Malta* (s.n.). O soluție elegantă găsită probabil de Rege, dar *nelegală* (s.a.), căci Ordinul de Malta a fost conferit «Principelui României», nu d-lui Brana. De fapt, pierzându-și calitatea de membru al familiei Regale, și numele, Nicolae a pierdut și dreptul la toate decorațiile ce i se conferiseră, după cum a pierdut toate gradele în Armată și Marină. Strict vorbind nu mai are dreptul să poarte nici ordinul de Malta, nici cordonul Ordinului Carol pe care l-a întins peste tunica roșie de maltez. Dar toată situația lui e atât de încurcată, încât nu o mai poate descurca nimeni! ...” (22 iulie 1938)¹²³. Ca detaliu picant, același Argetoianu consemnează că uniformă era de împrumut¹²⁴!

Ne-am făcut din cele de mai sus o idee despre varietatea uzanțelor referitoare la portul decorațiilor – cel puțin în cadrul unor evenimente care aveau în prim plan persoana regelui ori alți membri ai Casei Regale. Dar decorațiile se puteau afișa și în felurite alte ocazii. Iată-l de pildă pe Argetoianu descriind, la 8 noiembrie 1935, într-o notă de optimism, participarea sa la o recepție oferită de misiunea sovietică la București: „Legația Sovietelor a sărbătorit ieri pentru prima oară în București aniversarea izbucnirii revoluției bolșevice. Ostrovski și d-na Ostrovski au dat o serată la Clubul miliardarilor. *Comunismul găzduit în casa capitaliștilor și sărbătorit în frac și decorații* (s.n.), ne arată cât drum au făcut maximaliștii ruși de la Lenin până azi ...”¹²⁵. Pe de altă parte, același caracter formal era impus și de trimiterii regimului nazist, în acțiunile de propagandă întreprinse în capitala României: „Leni Riefenstahl, botéul (beauté-n.n.) german (se zice că e metresa lui Hitler) și «geniala» regizoare de filme

---

¹²¹ *Ibidem*, vol. VI, p. 214. În privința Ordinului de Malta, însemnul purtat la gât trebuie înțeles ca semn de apartenență la Ordin, iar nu ca o treaptă ierarhică specifică.

¹²² Primind invitația redactată în acești termeni, Argetoianu însemna la 5 aprilie 1939: „(...) am crezut că era o fantezie a scribilor ...”. Și totuși, precizarea era imperativă, Curtea Regală mergând până acolo în a preciza că „Ordinul Malta se va pune sub guler, în locul cravatei albastre” (adică papionul de la uniformă FRN) (C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 209).

¹²³ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. V, p. 47-48.

¹²⁴ „Uniforma de Malta pe care o purta Prințul Nicolae la înmormântarea Reginei era a lui O’Kelly (contele Ambrose O’Kelly, ginerele omului politic Nicolae Filipescu-n.n.), căruia o împrumutase. Nicolae Brana nu voia la început deloc să se preteze fanteziei lui frate-său și era hotărât să apară în frac. Frate-său a declarat însă ritos că nu-l putea admite fără uniformă. O’Kelly era la Predeal. A trebuit să alerge o zi întreagă după el Puiu Filitti, aghiotantul. În fine a căpătat uniformă; să o ajusteze nu putea fi vorba căci nu era timp – s-au mulțumit să adauge galoanele de «bailli» (se putea altfel) căci O’Kelly e numai cavalier ...” (28 iulie 1938) (C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. V, p. 62).

¹²⁵ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. I, p. 161.

e în mijlocul nostru, venită să prezinte filmul «Olimpiadelor» de acum doi ani, de la Berlin. Sportivii noștri îi fac o primire ca pentru o regină ... Exagerații din nou! *Disează invitație la «Aro» să asistăm la prezentarea filmului. În frac și decorații!! Frac mai merge, dar decorații, pentru dameza din Berlin, să mă slăbească, nu voi merge!...* (s.n.)” (14 februarie 1939)¹²⁶.

În tot cazul, societatea de atunci avea – față de cea de astăzi – o cu totul altă apreciere a ideii de decorație, ocaziile etalării onorurilor dobândite fiind cu mult mai numeroase decât în zilele noastre. Memorialistul ne mai oferă un exemplu, împreună cu cuvenita explicație: „Papa Pacelli (Pius al XII-lea-n.n.) împlinește astăzi 63 de ani, și unul de când s-a urcat pe tronul pontifical. Te Deum la catedrala Sf. Iosif, la care *ar trebui să mă duc, căci sunt decoratul Vaticanului* (s.n.). Îi iert însă – să mă ierte și ei! ...” (3 martie 1940)¹²⁷. Așadar, primirea unei decorații impunea un fel de solidaritate pe termen lung cu autoritatea care o conferise.

Decorări de personalități publice. De regulă, însemnările lui C. Argetoianu se referă la decorarea unor oameni politici, fapt care nu trebuie să ne surprindă, având în vedere conexiunile curente ale memorialistului. Pe alocuri, el consemnează și decorarea unor personalități active în alte domenii, de pildă maestrul G. Enescu: „Concertul lui George Enescu, cu orchestra filarmonică, consacrat lui Wagner. A fost un strălucit succes (...) și după concert Regele a chemat pe Morcovescu (sic!) în Loja Regală și l-a decorat cu cl. I a Ordinului Steaua României, în aplauzele publicului ...” (15 noiembrie 1937)¹²⁸ (se va nota că nu era obligatoriu ca înmânarea să aibă loc la Palatul Regal!).

Argetoianu nu se dezice însă de stilul său mușcător, de pildă în privința sociologului Dimitrie Gusti: „Gusti a fost decorat cu Steaua României cl. I, *ca răsplată că și-a deschis pavilionul la Expoziție cu două luni întârziere* ...” (3 iulie 1937)¹²⁹. Alteori, însemnările de acest fel constituie pretextul unor răbufniri ale propriului orgoliu, cum a fost în mențiunea din 8 februarie 1939, pe marginea decorării agronomului Gheorghe Ionescu-Șișești: „Majestatea Sa a decorat pe Ionescu-Sișești – după ce și-a bătut joc de el – cu Crucea de Onoare pentru Merit, *aceeași decorație pe care mi-a dat-o și mie, om bătrân, acum un an, după ce avusesem cu zece ani înainte Marea Cruce a Stelei și Marea Cruce a Serviciului* (Credincios-n.n.) ... (s.n.)”¹³⁰.

Interesantă este și relatarea făcută în 14 martie 1939, la moartea medicului Dimitrie Gerota, unul dintre rarii oameni care au refuzat vreodată să fie decorați: „După atentatul de la Senat, în 1920 a îngrijit și operat admirabil pe generalul Coandă și n-a vrut să primească niciun onorar. *Am cerut și am obținut pentru dânsul Placa de Mare Ofițer al Coroanei, dar spre marea mea mirare (...) a refuzat-o. Au trebuit toate insistențele lui Averescu și ale lui Coandă ca să primească decorația, să o arunce într-un sertar și să ceară o audiență de împăcare Regelui* ... (s.n.). De la întronarea

---

¹²⁶ *Ibidem*, vol. VI, p. 107.

¹²⁷ *Ibidem*, vol. VIII, p. 154.

¹²⁸ *Ibidem*, vol. III, p. 226, nota 1. Despre această înmânare de decorație vezi și *Apoteoza lui George Enescu*, în „Viitorul”, nr. 8.958/17 noiembrie 1937, p. 1.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 15.

¹³⁰ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 91.

Regelui Carol, n-a încetat un moment să combată pe față «Camarila» și să ceară capul ... d-nei Lupescu. Această atitudine i-a pricinuit multe neplăceri ...»¹³¹.

Românii – primitori ai unor distincții străine. Decorarea unor cetățeni români de către alte state constituie o tematică care revine frecvent în opera memorialistică analizată, iar „à tout seigneur, tout honneur”, referirile la distincțiile lumii francofone sunt cele mai numeroase. Se înțelege de la sine că decorarea unui român nu putea avea loc decât în urma unor demersuri asumate fie de către statul străin în cauză, fie sugerate în mod direct de către reprezentanții statului român. Interesante sunt manevrele pentru decorarea unor personalități de prim rang ale vieții politice românești cu „Legiunea de Onoare”, consemnate într-o notă din 21 iunie 1934: „Regele s-a invitat la masă la d’Ormesson (marchizul André Lefèvre d’Ormesson, ministrul plenipotențiar al Franței la București-n.n.). (...) În aceeași zi s-a dat cu solemnitate, la Legația Franței, cordonul Legiunii de Onoare lui Tătărescu și lui Vaida. A fost decorat și Maniu. Pentru Maniu și Vaida se negociase deja demult, dar fără rezultat; a scos (a obținut-n.n.) acum Titulescu câteșitrei cordoanele ... (s.n.)”¹³². Chiar dacă știa foarte bine cum se facilita obținerea distincțiilor pentru concetățenii săi, memorialistul nu înceta să se minuneze de cum au putut fi decorați unii dintre aceștia – desigur, cei pe care nu-i avea la inimă! Bunăoară, la 17 iulie 1937, pe marginea decorării cu Legiunea de Onoare în gradul de Mare Ofițer a lui Dimitrie Gusti și a lui Ernest Urdărea-nu, două nume de bază ale regimului carlist, memorialistul exclama: „(...) ce a ajuns Legiunea de Onoare!...”¹³³.

Răbufniri interveneau și în cazul decorării unor personalități din aceeași generație cu autorul însuși, cum a fost Alexandrina Cantacuzino, figură de marcă a Crucii Roșii, precum și a mișcării feministe românești și internaționale: „Didina Cantacuzino, bătrâna oroare, a fost decorată de Regele Belgiei cu placa ordinului Coroanei. Reclamagioaică, *Didina publica prin ziare că e singura străină distinsă cu această «înalță» decorație. O fi, dar atunci cu atât mai rău pentru «înalta» decorație ... (s.n.)*” (28 octombrie 1937)¹³⁴.

Uneori, mențiunea este seacă, lipsită de comentariile cu sare și piper cu care ne-a obișnuit autorul: „Patriarhul Miron a fost decorat cu «Crucea Roșie Germană», în semn de recunoștință pentru grija cu care s-a ocupat de întreținerea mormintelor soldaților nemți căzuți și înmormântați în România în 1916-1917. E prima decorație germană acordată unui român, de la război încoace ...” (23 septembrie 1937)¹³⁵.

În alte situații, memorialistul schimbă registrul, îngăduindu-și chiar o notă de ... senzualitate, după cum rezultă din însemnarea datată 4 august 1939: „Prietenul meu Bujoiu și patima mea Mitiță Constantinescu au fost decorați cu «Ordinul Cedrilor» (!!) de către Republica Libanului, cu prilejul constituirii Camerei de Comerț româno-sirio-libanică (ce o fi aia?). *Îi invidiez, fiindcă nu știu de ce, îmi închipui că panglica «Ordinului Cedrilor» trebuie să fie parfumată ... (s.n.)*”¹³⁶.

¹³¹ *Ibidem*, p. 138.

¹³² *Idem*, *Amintiri*, vol. X, p. 338.

¹³³ *Idem*, *Însemnări*, vol. III, p. 46.

¹³⁴ *Ibidem*, p. 185-186.

¹³⁵ *Ibidem*, p. 123.

¹³⁶ *Ibidem*, vol. VII, p. 49

În finalul acestei categorii de însemnări mai adăugăm una, care îl arată pe suveran în chip de factor decident în privința portului de către români a decorațiilor străine¹³⁷: „Ginere-meu Matei Condiescu îmi povestește că la sindrofia de duminică Regele ar fi vorbit de mine în termeni foarte calzi. Aflase că fusesem decorat împreună cu Șoneriu la Milano, dar aflase greșit că fusesem decorați amândoi cu Marea Cruce a Coroanei Italiei. *«E prea mult pentru Șoneriu, nu-l voi autoriza să poarte Cordonul, o Comanderie sau o Placă de Mare Ofițer ar fi fost de ajuns. Pentru Argetoianu Cordonul Coroanei Italiei e prea puțin, am să-i cer să-l restituie ...»* – *«Dar Sire, a întrerupt generalul Condiescu, cred că i s-a dat Cordonul Sfinților Mauriciu și Lazăr ...»* – *«Așa mai merge ...» a replicat Regele ... (s.n.)*” (4 mai 1939)¹³⁸.

„**Lupul moralist**”. Am grupat aici diferite însemnări care îl înfățișează pe memorialist erijându-se în postura de moralizator al unei lumi al cărei perfect exponent era, de fapt, el însuși. Tot aici am adăugat câteva informații „din culise”, menite să întregască imaginea despre felul în care societatea românească – dar și cea străină – a anilor '30 se raporta la problematica decorațiilor. Astfel, referindu-se la perioada 1930-1931, Argetoianu se dezlănțuia împotriva lui Savel Rădulescu, unul dintre cei aflați „pe val”, dobândirea de distincții fiind enumerată ca expresie a arivismului politic: „(...) să renunți la personalitatea ta, cât de redusă, și să intri trup și suflet în slujba unui chior între orbi ca Titulescu, numai ca să ajungi înaintea camarazilor, să fii ministru nevârstnic, să primești decorații și să iei din fondurile Statului, iată ce oamenii cumsecade (...) vor condamna fără apel și fără recurs de câte ori vor auzi șoptindu-se sau șuierându-se numele lui Savel Rădulescu ...”¹³⁹.

Ideea validării reușitei sociale prin obținerea unei decorații rezultă și dintr-o însemnare dedicată unei celebrități locale, romașcanul Nicolae Tăutu, „decedat acum câteva luni în pielea unui multi-multi-milionar deși își începuse viața cu picioarele goale. (...) *Pentru o decorație era în stare să cheltuiască o avere* (s.n.). Manolescu-Strunga povestea cu haz, cum primise (pe vremea ministeriatului său) scrisoare după scrisoare de la Tăutu pentru procurarea «marii Cruci a Comandoriei» fără ca caraghiosul să specifice al cărui ordin! ...” (21 iulie 1938)¹⁴⁰ (cititorii mai avizați au înțeles deja că nicio distincție a României de atunci nu avea vreo treaptă numită „Marea Cruce a Comandoriei”!).

„Devenind cineva” în urma decorării, odată decorat îți doreai alte și alte însemne, pentru că tot „celui ce are i se va da” (Marcu, 4.25)! Astfel, referindu-se la Ioan Stârcea, marele maestru de ceremonii al Curții Regale, Argetoianu îi surprindea satisfacția prilejuită de decorare: „Stârcea *se crede buricul pământului* (s.n.) fiindcă a primit Marele Cordon al Ordinului Serviciului Credincios ...” (25 iunie 1933)¹⁴¹. Deși abia înființată de către Carol al II-lea, Marea Cruce în cauză era excelent pozițio-

¹³⁷ Art. 10 al *Constituției* din 1923 preciza că „Decorațiunile străine se vor purta de Români numai cu autorizarea Regelui” (S. Câlția, *op. cit.*, vol. I, p. 268), prevedere completată de mai multe acte.

¹³⁸ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 254.

¹³⁹ Idem, *Amintiri*, vol. IX, p. 216.

¹⁴⁰ Idem, *Însemnări*, vol. V, p. 45.

¹⁴¹ Idem, *Amintiri*, vol. X, p. 244.

nată în ierarhia onorurilor de stat¹⁴², ceea ce o făcea extrem de invidiată! Seria fericiților posesori ai acestui Ordin, și care nu puteau fi, *ipso facto*, decât persoane foarte aflate în grațiile suveranului, continuă și din alte însemnări, precum cea din 9 august 1933: „Văzut pe Chirculescu care a fost decorat cu Ordinul Serviciului Credincios (mare ofițer) și a venit ieri să mi-o spună. Otravă pentru Duca, care n-a primit nimic ...”¹⁴³. Într-adevăr, fericiți cei care primesc și tare nefericiți cei uitați ... sau doar amânați!

Vanitatea de a fi decorat rămânea neschimbată indiferent dacă era vorba despre însemne românești ori străine. O însemnare de după vizita regelui Carol al II-lea la Londra se referă, de pildă, la același Stârcea: „Numai Stârcea e fericit: *a mai pus mâna pe un cordon* (s.n.) și a băut o șampanie extraordinară în Anglia ...” (28 noiembrie 1938)¹⁴⁴. Dar decorarea nu constituia numai dezideratul „mai marilor” din cercurile Palatului, ci și al celor din diplomație, cum rezultă dintr-o mențiune pe care Argetoianu a făcut-o asupra începutului anilor '30: „E locul să mărturisesc aici o nouă decepție: decepția pe care mi-a dat-o vechiul și încercatul meu tovarăș din tinerețe, Dimitrie Ghica, colegul meu de la Externe. (...) Din câte a spus și a făcut, și care mi-au fost raportate, reiese că n-a avut decât o singură teamă: să fie prins între mine și Titulescu și că *n-a urmărit decât un singur scop: să fie decorat cu marele Cordon al Legiunii de Onoare, pe care l-a obținut. Puțin măgulitoare prudență și meschină ambiție!* ... (s.n.)”¹⁴⁵.

Întotdeauna deschis către „culisele” societății de atunci, memorialistul a valorificat în scrierile sale atât propriile observații, cât și informații colportate de alții. Mai mult sau mai puțin credibile, relatările în cauză rămân oglinda fidelă a moravurilor de atunci. Bunăoară, într-o relatare din 17 ianuarie 1936, Argetoianu ne explică în ce consta o decorare „de consolare”: „Ieri la club, generalul Gorski, cel mai vechi dintre Inspectorii de Armată mi-a spus că-și dă demisia (...) fiindcă Regele nu vrea să-l înainteze general de corp de armată, locul fiind vacant prin retragerea lui Paul Angelescu, atins de limita de vârstă. Gorski își dă seama că *decorarea lui excepțională la 1 ianuarie nu a fost decât un zăhărel ca să-l împace în vederea neînaintării lui* ... (s.n.)”¹⁴⁶. În același an, la 7 iunie 1936, memorialistul relatează o picanterie mondenă de la recepția oferită la Palatul Regal în onoarea regentului Paul al Iugoslaviei și a președintelui Beneš al Cehoslovaciei. De aici, rezultă fără echivoc imaginea unui Carol al II-lea grosier și gafeur: „(...) pe când vorbeam cu dânsul (cu regele-n.n.) m-a întrebat cine era cucoana bătrână cu lenta Șefacatului (decorație turcească dinainte de război) peste piept și abia când i-am spus că era d-na general (Maria-n.n.) Mavrocordat s-a strâmbat și a lăsat să cadă aceste grațioase cuvinte: «Ce mai caută și pocitura asta aici? N-am mai văzut-o de mult» ...”¹⁴⁷.

¹⁴² Ordinul „Serviciul Credincios” a apărut prin „Legea pentru reorganizarea Ordinului Național Român” din 1932, gradul de Mare Cruce ocupând poziția a treia în ierarhia ordinului național, după Colanul și Marea Cruce a Ordinului „Carol I” (S. Câlția, *op. cit.*, vol. II, p. 84).

¹⁴³ C. Argetoianu, *Amintiri*, vol. X, p. 247.

¹⁴⁴ Idem, *Însemnări*, vol. V, p. 236.

¹⁴⁵ Idem, *Amintiri*, vol. X, p. 58.

¹⁴⁶ Idem, *Însemnări*, vol. I, p. 210.

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 335.

Recursul la zvonistică revine și în privința decorării unor personalități străine. De exemplu, o notă din 13 mai 1935 îl arată pe omul politic socialist Joseph Paul-Boncour: „(...) avocatul mai multor capete încoronate, *aleargă după decorații și se ține de 15 ani cu Mărioara Ventura «sociétaire de la Comédie Française»* ... (s.n.)”¹⁴⁸. Sau altă mențiune, din 26 aprilie 1940, în care se arată cum a fost decorat ministrul de externe italian Galeazzo Ciano cu distincția supremă a țării sale: „Poncet mi-a povestit cum a ajuns Ciano la «Collarele» (Colanul-n.n.) Ordinului Anunziadei. Când a fost trimis astă-toamnă la Salzburg, Ciano a fost primit foarte rău. Și Hitler și Göring nu s-au sfiit să trateze de «paiată», de «caraghios», de «personagiu perimat», pe Regele Victor Emmanuel, a cărui hotărâre Ciano o invocase ca să explice nemișcarea Italiei împotriva Franței și a Angliei. Ciano a declarat net, că nu putea permite ca «Regele său» să fie astfel tratat și a rupt conversația. Nemții au alergat după el și cu greu l-au adus să mai stea de vorbă cu ei. *Înapoiat la Roma, Ciano a fost decorat de Rege, «din îndemn propriu», cu supremul ordin ...* (s.n.)”¹⁴⁹.

Faptul divers (decorări internaționale).

Excelent conectat la tot ce putea oferi mass-media acelei perioade, Argetoianu a fost un avid amator de informații. Însemnările sale se raportează periodic la știrile din presa internațională, fiind consemnate destule detalii interesante în acest context. La 21 august 1937: „O notiță din *Le Temps* aduce la cunoștința lumii un eveniment senzațional: «Le roi Carol a conféré au contra-amiral Fernet, à l’occasion de la visite du *Vauban* à Constantza, la médaille maritime d’or, *la sixième de ce grade maintenant épuisé* (s.a), décerné, jusqu’à présent par le roi». Atașatul naval Paul Rahalle – adaugă notița – și căpitanul de fregată Malgouzon au fost numiți comandori ai aceleiași medalii (??) ...”¹⁵⁰; recunoaștem, în aceste rânduri, ironia nedisimulată a autorului la adresa multitudinii de distincții apărute după urcarea pe tron a lui Carol al II-lea.

În continuare, cu simpatie evidentă față de Italia și regimul lui „il Duce”, Argetoianu consemna la 8 mai 1936, imediat după anexarea Etiopiei: „Italia își mistuie victoria. *Mussolini a fost decorat cu Marea Cruce a Ordinului del Merito di Savoia, care până azi nu s-a dat nici unui civil* (s.n.). Abisinia va purta numele de *Africa orientală italiană* ... (s.a.)”¹⁵¹. Alte mențiuni – tot în legătură cu Italia – ne dezvăluie un Argetoianu sensibil la degradarea valorică a decorațiilor istorice, atribuite fără scrupule unor personaje centrale ale puternicului aliat german, în scopul păstrării unui echilibru în relațiile cu acesta: „Regele Italiei a acordat lui Ribbentrop *Ordinul Anunziadei, distincție cu totul excepțională care face din fostul «plasseur» de șampanie Mumm, «vărul Regelui»* (s.n.)”¹⁵²... Poate că vom avea de acum înainte și o marcă de

¹⁴⁸ *Ibidem*, p. 63.

¹⁴⁹ *Ibidem*, vol. VIII, p. 268.

¹⁵⁰ *Ibidem*, vol. III, p. 86. Publicată în nr. 27.739 din 20 august 1937, p. 2, al periodicului francez amintit, notița demonstrează felul eronat în care puteau fi reflectate realitățile faleristice românești; de pildă, este evident că medalia maritimă românească nu avea un nivel ierarhic – cel de Comandor – care, în România, la fel ca și în lume, era caracteristic ordinelor, iar nu medaliilor.

¹⁵¹ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. I, p. 305.

¹⁵² Calificativul onorific de „văr” al capului Ordinului „Bunei Vestiri” (în speță, al regelui Italiei), de care se bucurau cei coopțați în Ordin, a fost menționat în „Statutele” acestuia încă din

spumos «Cordon de l'Annonciade», deși Anunziata nu are cordon, ci numai un lanț de ferecat pe cei de gâtul cărora atârână ...» (25 mai 1939)¹⁵³. Și, un an mai târziu, în aceeași notă ironică: „Până să intre în război, Regele-împărat¹⁵⁴ a mai spurcat o dată Ordinul Anunziadei scuipându-l pe pieptul lui Göring (s.n.). L-a prostituat de atâtea ori în ultima vreme (Ribbentrop, Ciano etc.) încât o dată mai mult ... Vanitosul de Göring trebuie să fie încântat ...» (23 mai 1940)¹⁵⁵.

Rar se întâmpla ca atenția memorialistului să consemneze decorări din spații geografice mai îndepărtate. Și totuși, o notiță din 8 iunie 1940 arăta că „Franco a decorat pe Ribbentrop cu Colanul Ordinului Eliberării și al Săgeților (ce o fi aia?) și pe Muti, secretarul general al Partidului Fascist din Italia, cu Marele Cordon al aceluiași ordin ...”¹⁵⁶ (autorul se referea, desigur, la Ordinul „Jugului și al Săgeților”, distincție falangistă înființată în 1937 și confirmată prin decret în 1943¹⁵⁷).

Portrete de decorați. Între fragmentele selectate pentru studiul de față, se află și trei „medalioane” care atestă deopotrivă măsura talentului narativ al memorialistului, fiind evident interesante și pentru analiza de față. Întâi de toate, figura decrepită a mareșalului Averescu, apărând, contrar așteptărilor, fără decorații la ceremonia de instalare a cabinetului Miron Cristea: „Sosește și mareșalul Averescu, ca scos dintr-un sicriu. Palid, ca și când ar fi fost prost îmbălsămat, e îmbrăcat și încălțat ca un cadavru, cu un frac ce nu se mai potrivește pe talia lui redusă (...). *N-are nici o decorație, ca morții, și explică bolborosind că le-a trimis toate la Muzeul Militar, și n-a avut vreme să le ceară înapoi ...* (s.n.)” (11 februarie 1938)¹⁵⁸. Urmează apoi o relatare, dar într-un cu totul alt registru, despre un personaj la fel de vârstnic, anume contele maghiar Albert Apponyi, cu care memorialistul se intersectase la Roma în noiembrie 1932: „Appony, întâlnit pentru prima oară în carne și în oase, mi-a făcut o adâncă impresie. *Rareori am văzut un exemplar de mare senior mai desăvârșit* (s.n.). Bătrân de optzeci de ani, sta în bătaia vântului ca un stegar cumplit al neamului sau, oțelit în lupte. (...) *Seara în frac, cu nasul lui de vultur, cu barba lui albă, cu cordonul Sfântului Ștefan și cu Lâna de aur (Toison d'Or) la gât* (s.n.), evoca portretele din galeriile Habsburgilor și pe bătrânii burgravi din Victor Hugo ...”¹⁵⁹ – o evocare picturală, căreia înaltele decorații ale defunctei Duble Monarhii îi accentuau trăsăturile de singulară distincție!

Față de aceste două nume grele ale istoriei perioadei, ce contrast oferă imaginea omului forte al regimului nazist, a cărui apariție grotescă nu mai are nevoie de alte comentarii (a se remarca și excesul de decorații!): „Am dat cu ochii de Göring, de acel Göring pe care la Roma nimeni nu-l băga în seamă ... Cu părul vopsit în «Auburn» și sulemenit ca o cocotă, îmbrăcat într-o tunică de flanelă albă, cu galoane de

---

veacul al XV-lea (Vittorio Prunas Tola, *L'Ordine Supremo della SS. Annunziata. Seicento anni di storia. 1362-1962*, Rizzoli, Milano, 1963, p. 24).

¹⁵³ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VI, p. 290.

¹⁵⁴ Regele Victor Emanuel al III-lea își asumase și titlul de „împărat al Etiopiei”.

¹⁵⁵ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VIII, p. 300.

¹⁵⁶ *Ibidem*, p. 342.

¹⁵⁷ Robert Werlich, *Orders and Decorations of all Nations, Ancient and Modern, Civil and Military*, second edition, Washington, 1974, p. 392.

¹⁵⁸ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. IV, p. 120.

¹⁵⁹ Idem, *Amintiri*, vol. X, p. 398.

aur la mânecă, cu eghilete de aur pe umeri, cu 2-3 comandorii la gât, cu câteva «plăci» pe piept, îmi aducea aminte de «Treumann in Lustige Witve» ...» (22 noiembrie 1938)¹⁶⁰ (memorialistul se referea la artistul austriac Louis Treumann jucând în opera „Văduva veselă” a lui Franz Lehár).

Regele Carol al II-lea și cavalerii Ordinului „Mihai Viteazul”. Am lăsat înadins un loc aparte pentru o categorie deosebită de însemnări, anume cele referitoare la Cavalerii Ordinului „Mihai Viteazul”. De la urcarea sa pe tron, regele Carol al II-lea a impulsionat acordarea anumitor avantaje celor decorați pentru fapte de arme (precum împrumutarea cu pământ și atribuirea de gratuități la transport)¹⁶¹. Carol a arătat o deosebită atenție purtătorilor Ordinului „Mihai Viteazul”, încuviințând și participând la reuniunile lor periodice și impulsionând adoptarea unor reglementări care au contribuit la întărirea vizibilității publice a celor decorați¹⁶². Trebuie adăugat și că în anii '30 au existat doar trei feluri de reuniuni periodice de persoane decorate, anume cele ale membrilor Ordinului „Mihai Viteazul”, „Virtutea Aeronautică” și „Ferdinand I” (este vorba de cele organizate la nivel înalt). Fără a insista asupra unui subiect care reclamă o abordare deosebită, vom constata doar că aceste ceremonii contribuiau la strângerea legăturilor dintre cei astfel distinși și Tron, ele fiind în același timp și un excelent mijloc de propagandă pentru persoana regelui, care apărea ca element central al unor atare reuniuni. Nu este de mirare că suveranul nu putea rata ocazia de a participa, după cum o arată o însemnare a lui Argetoianu referitoare la pregătirea unei ceremonii, la începutul lunii noiembrie 1931: „Am găsit pe Rege în pat, bolnav de gripă și nădușit. *Se îndopase cu chinină și sta la cald căci a treia zi era Sfântul Mihail și voia să asiste la banchetul cavalerilor Ordinului Mihai Viteazul...* (s.n.)”¹⁶³. La împlinirea a două decenii de la înființarea Ordinului „Mihai Viteazul”, Carol a extins reforma sistemului de decorații și asupra acestei distincții, introducând o uniformă *sui-generis*, compusă dintr-o mantie albă ornamentată cu crucea Ordinului, precum și o căciulă, ambele inspirate din iconografia voievodului¹⁶⁴.

În ceea ce-l privește pe Argetoianu, viziunea lui asupra onorurilor de stat se oprea, după cum am văzut mai sus, la sistemul de ordine și medalii din vremea primilor doi regi ai României. Este lesne de înțeles că fanteziile faleristice și uniformistice ale anilor '30 nu aveau cum să îl entuziasmeze pe memorialistul sexagenar, al cărui pragmatism rămâne constant – am amintit deja relatarea despre mantia „de stafie” ori „halatul alb” cu care Carol al II-lea s-a înveșmântat în Franța în 1937! După toate probabilitățile, suveranul a urmărit crearea unui impact vizual trimițând la iconografia voievodului-unificator, intenție care nu a rămas neremarcată; la 28 noiembrie 1938, Argetoianu rezuma primirea lui Carol al II-lea în gara Mogoșoaia: „S-a desfășurat un alai ridicol și de astă dată, *ca și cum s-ar fi înapoiat Mihai Viteazul de la*

¹⁶⁰ Idem, *Însemnări*, vol. V, p. 224.

¹⁶¹ Fl. Marinescu, *Modificări ...*, p. 250-251.

¹⁶² De exemplu, în 1937 s-a stabilit posibilitatea ca ofițerii decorați cu „Mihai Viteazul” să poată fi avansați la gradul următor fără a se ține cont de vechime (S. Câlția, *op. cit.*, vol. II, p. 138).

¹⁶³ C. Argetoianu, *Amintiri*, vol. IX, p. 391.

¹⁶⁴ Fl. Marinescu, *Modificări ... II*, în „Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară”, tom 9, 1976, p. 140. Vezi reglementarea la S. Câlția, *op. cit.*, p. 121-122.

Călugăreni ... (s.n.)”¹⁶⁵. Imaginea regelui înveșmântat în alb revine și în alte părți ale *Însemnărilor*, de exemplu într-o notă din 25 ianuarie 1939, în care memorialistul redă o formulare glumeață a lui Iorga: „Făcând aluzie la mantaua albă în care Regele a apărut învăluit la Te Deum-ul de la Anul Nou (pelerină Mihai Viteazul) și la talia pîperniciților săi de miniștri, dl profesor spunea: «Eih, drrragă – Albă ca Zăpada și cei nouă pitici» ... (s.n.)”¹⁶⁶.

În ceea ce îl privește, Carol al II-lea se străduise să imprime în ritm accelerat portul pelerinei albe de către cei decorați cu „Mihai Viteazul”¹⁶⁷, contribuind personal, acolo unde era cazul, la „reușita spectacolului”¹⁶⁸. Prima apariție publică a Cavalierilor astfel costumați a avut loc la inaugurarea Arcului de Triumf, în data de 1 decembrie 1936, ceea ce i-a dat lui Argetoianu prilej să se dezlănțuie: „Numai la inaugurarea Arcului de Triumf nu mă duc, de frică să nu mă aleg cu o pneumonie (...). Îmi pare rău, căci *la această ceremonie vor apare pentru prima oară cavalerii Ordinului Mihai Viteazul costumați* (s.n.). M.S. a hotărât într-adevăr ca zișii cavaleri să poarte de aci înainte o manta-pelerină albă, căptușită cu violet, iar pe cap o căciulă mare albă cu o pană. Pe pelerină, în dreptul inimii, brodată și mare de 25 centimetri crucea albastră a ordinului! *Decorațiile, uniforme și costumele constituie o continuă și bolnăvicioasă preocupare a Regelui nostru. După ce a făcut de răs cu costume de operetă pe Buchmann, pe Urdăreanu, pe Krainick și pe ceilalți gentilomi ai Curții, s-a aruncat acum și pe nenorociții decorați în principiu pentru eroica lor purtare pe câmpul de luptă* (s.n.). Pelerină albă, cu crucea brodată, e o imitație după vechile ordine spaniole (Calatrava, Aviz) și după ordinul teutonic (Deutschmeisterorden). Maj. Sa uită însă că aceste ordine erau ordine de castă, cu o organizație *permanentă* (s.a.) și specială; însemnele lor nu erau decorații pentru răsplata meritelor ci *semne distinctive* (s.a.) ca și uniformă sau mantaua, și portul lor era bazat pe o veche tradiție, respectată printr-un simțămînt de pietate. Ordine pentru vitejie pe câmpul de luptă există în mai toate țările, dar *nimeni nu s-a gândit să completeze printr-o manta împrumutată ordinelor medievale sau printr-o căciulă luată de pe capul ciobanilor, ținută*

¹⁶⁵ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. V, p. 236.

¹⁶⁶ *Ibidem*, vol. VI, p. 59.

¹⁶⁷ De exemplu, dacă textul referitor la portul pelerinei a fost publicat în *Monitorul Oficial* în 24 noiembrie 1936 (v. *supra*, nota 162), o zi mai târziu (!!!) generalul Gabriel Marinescu, prefectul Poliției Capitalei, îi și convoca pe cei decorați, comunicându-le că „dorința M.S. Regelui este ca la serbarea națională din 1 Decembrie (deci în șase zile-n.n.) *toți cavalerii* (s.n.) să poarte pelerine și căciuli albe”, argumentul fiind acela că însuși monarhul se va prezenta astfel costumat (*Întrunirea cavalerilor ordinului „Mihai Viteazul”*, în „Curentul”, nr. 3.171/28 noiembrie 1936, p. 3).

¹⁶⁸ O notă din 11 noiembrie 1937 punctează generozitatea regală: „La banchetul cavalerilor «Mihai Viteazul» din anul acesta a luat parte și generalul Denikin și alt general din armata albă, Lumovski. Generalii ruși au fost aduși la București și găzduiti pe spezele Regelui, *care le-a oferit și câte o manta albă de cavalier* (s.n.)! Fotografați în *Universul* (s.a) cu mantaua albă și cu țilindre negre, generalii ruși – săracii – au aerul a fi rupți dintr-un vicleim de mahala!... (s.n.)” (C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. III, p. 211). Generalii de divizie Anton Denikin și Petre Lomonowski au fost decorați cu Clasa a III-a a Ordinului „Mihai Viteazul” în 1917 (colonel Eugen Ichim, *Ordinul Militar de Război „Mihai Viteazul”*, București, Editurile Modelism și Jertfa, 2000, p. 91-92).

soldăților pe pieptul cărora a fost cusută medalia bravilor. Dar ca la noi la nimeni (s.n.)! Aștept cu nerăbdare să văd pe Mihalache sau pe Pamfil Șeicaru, cu tipul lui țigănesc, în manta albă și în căciulă cu pană! ...” (1 decembrie 1939)¹⁶⁹. În mod evident, Argetoianu este un neprieten al mantiei albe a Ordinului „Mihai Viteazul”! Este de presupus că felul său cârtitor l-a făcut să treacă peste o realitate cunoscută literaturii de specialitate, anume aceea că în Europa contemporană memorialistului existau încă ordine cavalierești care conservau acest detaliu vestimentar simbolic (exemplul ordinelor britanice fiind cel mai lesne de înțeles, dată fiind anglomania monarhului român).

„Dosarul” Ordinului de Malta. Între fragmentele care au stat la baza acestui studiu, textele referitoare la începutul relațiilor diplomatice dintre România și prestigiosul Ordin Suveran Militar Ospitalier al Sfântului Ioan de Ierusalim, Rodos și Malta constituie o categorie aparte, Argetoianu fiind puternic implicat în aceste probleme. Se cunoaște, în linii mari, faptul că aceste relații au fost stabilite, la nivel de legăție, în decembrie 1932, cel dintâi reprezentant al Ordinului la București, contele Michel de Pierredon, prezentându-și scrisorile de acreditare în data de 27 ianuarie 1933¹⁷⁰. În prezent, Ordinul de Malta are relații cu peste 100 de state¹⁷¹; în schimb, în urmă cu un veac, Ordinul era abia la începutul unor eforturi susținute în vederea recunoașterii proprii suveranități, pe calea stabilirii de legături diplomatice cu Ungaria (1923), Franța (1924), Sfântul Scaun (1930) etc., ori prin aceea a obținerii unor avantaje de natură protocolară¹⁷².

Părerea lui Argetoianu în privința Ordinului de Malta al vremii sale a fost tranșant exprimată: „(...) cu tot prestigiul și cu toată gloria lui trecută, e un Ordin decăzut ajuns pradă unor snobi imbecili și a unor profitori care trăiesc de pe urma vanității omenești ...”¹⁷³. Potrivit memorialistului, originea relațiilor diplomatice româno-malteze se află în relația de prietenie pe care contele Thierry Michel de Pierredon a legat-o imediat după Primul Război Mondial cu Jean Pangal, viitor om politic, diplomat și figură centrală a masoneriei. „Gras, prost, îngâmfat și putred de bogat”, Michel de Pierredon era nepotul unui om de afaceri francez îmbogățit în slujba Înaltei Porți – „Michel Pacha”¹⁷⁴. Memorialistul relatează cu duh situația Ordinului ajuns la mâna unui finanțator care, cu toată noblețea recentă a familiei¹⁷⁵, a fost cooptat între cavaleri și ridicat între oficiali: „Când a fost numit în ordinul de Malta, mai întâi cavalier,

¹⁶⁹ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. VII, p. 308.

¹⁷⁰ Marius Cătălin Mitrea, *Ordinul Suveran Militar de Malta. 1932-2022 – 90 de ani de la stabilirea relațiilor diplomatice între Statul Român și Ordinul Suveran Militar de Malta*, București, Editura Universitară, 2022, p. 157.

¹⁷¹ *Ibidem*, p. 38.

¹⁷² De exemplu, în 1929 statul italian îi recunoscuse reprezentanței Marelui Magisteriu dreptul de a avea poziție de precădere imediat după reprezentanțele diplomatice acreditate (*Ibidem*, p. 113).

¹⁷³ C. Argetoianu, *Amintiri*, vol. X, p. 284.

¹⁷⁴ *Ibidem*, p. 285 (însemnările se referă la anul 1931).

¹⁷⁵ „Michel Pacha” a primit titlul pontifical de conte în 1882 (François Pourcelet, *Marius Michel pacha. Construction et administration des phares de l’Empire ottoman 1875-1967*. 102 APOM. Répertoire numérique, Archives nationales d’outre-mer, Aix-en-Provence, 2001, p. 7.

apoi ministru și «Profès»¹⁷⁶ au fost protestări unanime și scandal mare (s.n.). Marele Maestru a trimis pe toți reclamanții la plimbare spunându-le «Ordinul trebuie să trăiască și n-are nimic; dvs. nu dați un franc – asta plătește! Prin urmare îl țin și îl mențin!». *Inițiații povestesc că de când a intrat în Ordin, Pierredon a contribuit la cheltuieli cu mai bine de 20 milioane franci (s.n.)*” (26 octombrie 1935)¹⁷⁷. Relatarea continuă, înfățișându-l pe Michel de Pierredon, care, ajuns ministru al Ordinului la Paris, l-a luat în chip de consilier de legație pe un aristocrat de vîrstă veche, „(...) zvelt, deștept, neînfumurat și pe trei sferturi de ruinat”, anume contele Emmanuel de La Rochefoucault. Deveniți inseparabili – memorialistul îi numește „Pat și Patachon”! – pe cei doi i-a animat „o ambiție la măsura sufletului lor de mediocri, *ambitiția de a «părea», de a fi amestecat în treburile publice, de a-și agăța panglici și tinichele pe piept* (s.n.). Descoperiseră filonul Ordinului de Malta și-l exploatau metodic, fără să lase nimic să se piardă”. Iată cam ce intenții aveau cei doi în privința țării noastre: „Pierredon și La Rochefoucault întrevăzuseră în România o posibilitate de învîrteală, de pătrundere mai adâncă în lumea diplomatică, *de chiverniseală cu decorații suplimentare din mila unui Suveran ale cărui manii ajunseseră până la urechile lor* (s.n.). Ba la început făcuseră chiar planuri de mari întreprinderi filantropice malteze în mănăstirea Românie (s.n.), întreprinderi cu care să se fălească la Roma și de pe urma cărora să le mai rămână și ceva pe degete ...”¹⁷⁸.

De la intenție la faptă, deschiderea legației întâmpina unele greutăți, neexistând vreo organizație malteză la nivel local, iar regele neavând încă Ordinul. Este interesant de remarcat că doi oficiali ai unui Ordin catolic au venit ei înșiși cu inițiativa constituirii unei structuri care, dată fiind situația cultelor în România interbelică, ar fi fost aproape în totalitate una ortodoxă. Punctând acest detaliu, Argetoianu arăta: „Prima lor idee fusese în adevăr *organizarea unei «asociații» a cavalerilor români de Malta* (s.n.), care să pună totul la cale, și-mi promisese mie președinția ei, înainte să existe un singur cavaler de Malta și să fiu eu însumi decorat”¹⁷⁹. Înțelegând că misiunea diplomatică nu putea fi deschisă până ce regele nu era decorat, Jean Pangal i s-a adresat, de comun acord cu cei doi oficiali maltezi, lui Carol al II-lea pentru a afla dacă acesta consimte să fie decorat. În fața entuziastei aprobări (monarhului lipsindu-i din „colecție” o distincție de un asemenea prestigiu), au fost depuse demersurile pentru decorarea acestuia. Blocate într-o primă instanță de către trimisul papal la București („Nunțiul Dolci a trimis un raport cu totul nefavorabil și a rugat să nu se acorde unui Rege care trăia în concubinaj un Ordin considerat ca o înaltă mărturie de moralitate”)¹⁸⁰, lucrurile au ajuns la un *happy end*: „Legația Ordinului s-a înființat, Pierredon a sosit cu Colanul și cu scrisorile de acreditare, și zece zile reprezentanții Ordinului au fost oamenii cei mai sărbătoriți din București, iar Regele cel mai fericit ...”¹⁸¹.

Decorarea lui Carol al II-lea a fost treptat urmată de decorarea altor membri ai Casei Regale. O notă din 23 octombrie 1934 amintește de negocierea decorării

¹⁷⁶ Cavalerul *profès* este cel care a depus voturile monahale (profesiunile).

¹⁷⁷ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. I, p. 152.

¹⁷⁸ Idem, *Amintiri*, vol. X, p. 285.

¹⁷⁹ *Ibidem*, p. 285-286.

¹⁸⁰ *Ibidem*, p. 286.

¹⁸¹ *Ibidem*, p. 286-287.

principelui Nicolae, în favoarea căruia partea română solicita o Cruce de Onoare și Devoțiune „dar fără crucea pe piept purtată de «profeși» și de Suverani»¹⁸². La 29 mai 1935, altă notă se referea la demersuri suplimentare: „Regele a cerut să fie decorate și Reginele Maria și Elisabeta (regina Greciei-n.n.). Pentru Maria va merge mai ușor – deși e protestantă, și nu există decât un singur precedent protestant decorat, Wilhelm al II-lea, dar fără să se dea decorația și Împărătesei. Va merge mai ușor fiindcă Regele Ferdinand a fost cavaler de Malta, așa încât pentru soția lui există oarecare drepturi. Pentru Elisabeta va fi mai greu fiindcă Regele George nu e decorat”¹⁸³.

Importanța acordată decorațiilor de către societatea anilor '30 era mult prea mare pentru ca beneficiile de acest fel să se limiteze doar la cercul Familiei Regale – se va nota și că nu s-a pus problema decorării celorlalte surori ale lui Carol al II-lea! Eșaloanele următoare, cele ale decidenților politici, își cereau, la rândul lor, „partea”. Memorialistul nu ne arată care a fost lista primilor decorați. Evident, el a consemnat cu satisfacție, la persoana I, primirea „Marii Cruci Magistrale”, aceasta fiindu-i înmănată de către cei doi diplomați maltezi (14 octombrie 1934)¹⁸⁴. Din însemnările lui Argetoianu rezultă că Michel de Pierredon ar fi venit cu oferta acordării în România a distincției malteze pentru merit, anume cea cunoscută astăzi sub denumirea „pro Merito Melitensi”; în anii '30, aceasta era o creație de dată recentă, oferind însă avantajul de a putea fi atribuită celor care nu erau catolici¹⁸⁵. Oferta avea în spate un raționament mai complicat, după cum se explică într-o însemnare din 22 octombrie 1934: „Maltezii vor să întemeieze și la noi în România o instituție care să le aducă ceva parale. De obicei, dâșii instalează un spital sau ridică o biserică și din banii pe care îi adună nu varsă decât o parte la instituțiile locale întemeiate, iar restul – partea leului – merge la Roma, la Marele Magister. Deocamdată Pierredon vrea să înființeze la noi numai o asociație a Ordinului Meritului (...). Propunerea lui Pierredon ar duce la *crearea unui Ordin independent în țara noastră* (s.n.), pe care l-ar conferi Marele Maestru sau președintele Asociației, în *schimbul unei contribuții pecuniare* (s.n.). Idee antipatică și nu cred că Regele să primească o concurență în exercițiul prerogativelor sale ...” (înțelegând că scopul acestei asociații¹⁸⁶ era obținerea de fonduri, Argetoianu arată că a declinat propunerea de a deveni președintele acestei asociații, înaintând în schimb două nume aristocratice, care aveau în spate averi solide: prin-

¹⁸² *Ibidem*, p. 370.

¹⁸³ Idem, *Însemnări*, vol. I, p. 69-70. Cu acest prilej, memorialistul va relata și savurosul dialog care ar fi avut loc între Pangal și marele maestru al Ordinului, Ludovico Chigi Albani della Rovere: „Chigi spunea lui Pangal: «Nu pot decora și pe Regele George, ce ar zice Regele Carol?» – «Cu atât mai mult cât Regele George n-a fost gentil față de Regele Carol în momentul decorării acestuia». «N-a fost gentil? – replică Chigi – vrei să glumești! Știi ce a spus? A spus că românii sunt o adunătură de bandiți colonizați de Traian în Dacia, și că acești bandiți au azi Regele pe care-l merită!» (s.n.)”.

¹⁸⁴ C. Argetoianu, *Amintiri*, vol. X, p. 367.

¹⁸⁵ R. Werlich, *op. cit.*, p. 307. El fusese înființat de către marele maestru Thun von Hohenstein în 1916, pentru Marele Priorat al Austriei, fiind extins în 1920 la nivelul întregului Ordin de Malta.

¹⁸⁶ În concret, trebuie să fi fost vorba de înființarea unor structuri jurisdicționale (priorate, subpriorate sau asociații).

cipele Constantin Basarab-Brâncoveanu, respectiv Anton Mocioni, marele maestru al vânătorilor regale¹⁸⁷).

Revenind la tipul de decorație hărăzit românilor, memorialistul relatează că regele a insistat ca toți cei decorați să fie încadrați într-o categorie care nu implica ideea de noblețe, „fiindcă în România nu există noblețe!”¹⁸⁸, anume cea de Grație Magistrală. Argetoianu explică în ce constau acestea: „Crucile Magistrale diferă foarte puțin de celelalte: panglica și crucea sunt identice, numai copca care atârna crucea de panglică e diferită. Crucile Magistrale (Mare Cruce și Cavaler) sunt conferite de Marele Maestru fără nicio altă formalitate sau discuție a candidatului”¹⁸⁹ (tot astfel, autorul va nota în mod minuțios treptele în care era împărțit Ordinul, precum și criteriile de primire tradiționale, pe baza probării nobleței¹⁹⁰). În completarea soluției agreeate de către Carol al II-lea, trebuie făcute două observații. Mai întâi, inițiativa malteză de atribuire a celui de-al doilea Ordin nu a fost luată în considerare; distincția era prea recentă, iar partea română – adică Argetoianu și Pangal, cu aprobarea regelui – a dorit un însemn „cu greutate”. În al doilea rând, memorialistul a invocat în însemnările sale precedentul în care Ordinul de Malta s-a aflat sub protecția țarului Pavel I (de însemne de Onoare și Devoțiune beneficiind și ortodocșii), arătând și că însemnele de Grație Magistrală nu erau supuse „niciunei condiții de naștere sau de religie”¹⁹¹.

În mod evident, Carol al II-lea a urmărit să aibă un cuvânt de spus în privința viitoarelor decorări, mergând până acolo încât a sugerat diplomaților maltezi ceea ce aceștia au perceput ca o imixtiune brutală a monarhului român, după cum se arată în nota din 23 octombrie 1934: „Regele le-a cerut să nu mai decoreze pe nimeni în România decât după cererea lui. Ar vrea – n-a spus-o dar le-a dat-o să priceapă – să facă din Crucea Magistrală de Malta un fel de Ordin anex al lui, pe care să-l confere indirect, el (s.n.). Pierredon și La Rochefoucault erau buimăciți, așa ceva nu se mai ceruse de niciun Suveran, nici măcar de Papa (s.n.), Protectorul titular al Ordinului!”¹⁹². În schimb, aceeași însemnare îl arată pe rege la lucru, în fața listei celor câțiva „aleși” pentru a primi decorații malteze: „Nu aprobă nici avansarea lui Savel Rădulescu la gradul de Mare Cruce Magistrală, cerută de Titulescu și le-a spus că n-ar fi întocmit prima listă așa cum au întocmit-o ei (Argetoianu, Vaida, Titulescu, Pangal, Mari Cruci – Savel Rădulescu, Cavaler). Găsește că s-a dat prea mult lui Pangal, prea identificat cu Masoneria pe care de altă parte o protejează și o încurajează! A discutat cu amănuntul o listă nouă propusă de Externe: Mișa Arion, Flondor, Grigorcea, Stârcea (de la Palat) și general Ilasievici – a tăiat pe Arion, a spus că Flondor mai poate să aștepte și a cerut o Mare Cruce pentru Tătărescu”. În paralel, monarhul „a acordat cu ușurință decorațiile cerute pentru demnitarii Ordinului Suveran (5-6 plăci de Mari Ofițeri și câteva Comanderii)”¹⁹³.

¹⁸⁷ C. Argetoianu, *Amintiri*, vol. X, p. 369-370.

¹⁸⁸ *Ibidem*, p. 370.

¹⁸⁹ *Ibidem*, p. 285, nota 1.

¹⁹⁰ *Ibidem*, p. 369, nota 1. Mai pe larg despre categoriile Ordinului de Malta, la M.C. Mitrea, *op. cit.*, p. 184 și următoarele.

¹⁹¹ C. Argetoianu, *Amintiri*, vol. X, p. 285.

¹⁹² *Ibidem*, p. 370.

¹⁹³ *Ibidem*, p. 370-371.

Cum regele „nu admite decât Cruci Magistrale”, se înțelege că toți cetățenii români amintiți mai devreme au fost primiți în această categorie. Și totuși, partea română a demonstrat abilități suplimentare de negociere, obținând chiar acces în secțiunea nobilă și catolică a Ordinului, anume cea de Onoare și Devoțiune; șarmul lui Argetoianu trebuie să fi jucat un rol însemnat în această chestiune: „La Roma, Pangal a văzut pe Chigi (...). Foarte gentil. Are mare simpatie de mine, declară că nu vrea să știe decât de mine, că în România contează numai pe mine. *G.V. Bibescu, Stârcea și cu mine vom fi numiți acum în iunie «chevaliers d'honneur et de dévotion»* (s.n.) – Bibescu și Stârcea cavaleri, eu bailli. *Greutățile cu Papa au fost mari din cauza religiei* (s.n.). Chigi a repetat lui Pangal ultimele cuvinte ale Papei: «Nommez en quelques uns, et ne m'en parlez plus!»” (29 mai 1935). La vremea respectivă, barierele confesionale trebuie să fi fost dificil de ridicat, memorialistul notând opoziția cavalerilor catolici, „mai ales cei din Ungaria”¹⁹⁴!!! Totuși, numele fuseseră bine alese: George Valentin Bibescu era atât nepot de domn al Țării Românești, cât și o distinsă personalitate a aeronauticii internaționale, în vreme ce Stârcea (la care ne-am referit deja), provenea dintr-o veche familie de boieri bucovineni, onorată cu titlul austriac de baron; la rândul său, Argetoianu se trăgea dintr-o familie de boieri olteni. Una peste alta, Michel de Pierredon a obținut acordul regelui pentru cele trei decorări în categoria de Onoare și Devoțiune, categorie în care „până aici Majestatea Sa nu admisesese (...) pe nimeni în afară de el și de Prințul Nicolae” (18 mai 1935)¹⁹⁵. Mai mult decât atât, o mențiune din 18 octombrie 1935 arată cum conducerea Ordinului a admis ca și Jean Pangal – el însuși descendent dintr-un neam de mici boieri –, să fie decorat în aceeași categorie, Carol al II-lea insistând „să fie consultat pentru orice numire mai departe”¹⁹⁶. Închidem, în acest punct, interesantul dosar al legăturilor Ordinului de Malta cu România anilor '30¹⁹⁷.

Decorări la persoana I. Cea din urmă grupare de fragmente selectate se va referi exact la autorul acestora. Confirmând zicala străveche „Homo sum, humani nihil a me alienum puto”, memorialistul se înfățișează cititorului în ipostaze contradictorii.

Pentru început, vedem un Argetoianu sigur pe sine, pozând în fericitul dobânditor al unor decorații râvnite de mulți alții. De pildă, într-o notă din august 1934: „Pe

¹⁹⁴ Idem, *Însemnări*, vol. I, p. 69 și nota 1.

¹⁹⁵ *Ibidem*, p. 65.

¹⁹⁶ *Ibidem*, p. 147. Regele a rămas ferm în postura sa de mai mare al Cavalerilor de Malta din România; o mențiune de presă din 1935 îl arată pe suveran înmânând, în calitate de „mare bally al ordinului de Malta, pentru România”, decorațiile pe care Ordinul le destinase principelui Friederich de Hohenzollern, precum și oamenilor politici Gheorghe Tătărescu și Valer Pop (*Sărbătorirea zilei de naștere a M.S. Regelui Festivitățile dela castelul Peleş. Discursul Suveranului*, în „Curentul”, nr. 2.768/18 octombrie 1935, p. 5).

¹⁹⁷ O ultimă mențiune arată care erau relațiile dintre „ioaniții” din diferite ramuri: „Dimăncescu care obținuse pe când era la Londra decorația Iohaniților englezi s-a prezentat la Palat și a cerut voie să depună o coroană în numele Ordinului și să participe la cortegiu alături de misiunile străine în calitate de reprezentant al celui Ordin (este vorba despre funerariile reginei Maria-n.n.). Ce e mai curios e că autorizația i-a fost dată și că Dimăncescu a defilat alături de Pierredon, ministrul Maltei, care se lepăda de el ca de dracul!” (25 iulie 1938) (C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. V, p. 56).

timpul cât n-am fost în stare să țin condeiul în mână a fost omorât Dolfuss la Viena și a murit Hindenburg în Germania. Hitler s-a proclamat «Führer» al Reichului, con-topind funcțiile de Președinte al Republicii și de Cancelar. *Iar eu am fost decorat cu Ordinul de Malta* (s.n.)”¹⁹⁸. Evident, este vorba de o pornire egocentrică, exprimată într-o manieră glumeață. Un an mai târziu, la 10 octombrie 1935, aflăm alte vorbe de duh, la o masă oferită de Carol „Citta” Davila, ministrul României la Washington: „Purtam Cordonul Serviciului Credincios și la butonieră Crucea de Malta (abia obținută-n.n.). Madgearu mă întreabă uitându-se la butoniera mea, ce este «aia». I-am răspuns: «E Malta», și punând mâna pe Cordonul meu am adăugat: «și asta e balta!»”¹⁹⁹. Jocul de cuvinte trebuie să fi fost sugerat de aspectul panglicii „Serviciului Credincios”, care era albastră-deschis, străbătută de o dungă albă – combinație cromatică sugerând un mediu acvatic. De aici și „balta”, care rimează cu „Malta”!

Iată-l însă pe memorialist la aflarea veștii decorării sale cu o înaltă distincție a Italiei. Incredibil, în locul unei sincere satisfacții, ori măcar al unei consemnări indiferente, Argetoianu ni se dezvăluie capabil de ... nazuri: „În gara Milano, în momentul plecării, Puricelli a venit să-mi spună că i s-a telefonat de la Roma că Regele Victor-Emmanuel a semnat decretul prin care am fost decorat cu Marea Cruce a Ordinului Maurizian. I-am mulțumit călduros. *I-a făcut mai multă plăcere lui decât mie* (s.n.)” (19 aprilie 1939)²⁰⁰. Apoi, fiind căutat după aproape un an de către ministrul Italiei, Ghigi, care, jenat de încetineala birocratică din țara sa, încerca să se scuze arătând că primise brevetul, dar nu și decorația propriu-zisă, Argetoianu comentează, într-o notă din 17 ianuarie 1940: „Nu e vorba, *nu i-am dus nici lipsa!* (s.n.)”²⁰¹. Iar când primește în cele din urmă „bijuteria”, din mâna aceluiași Ghigi, împreună cu noi scuze de conjunctură, memorialistul notează malițios, dar cu dreptate: „Îi răspund că «nu-i nimic». De la martie până în ianuarie următor, nu e într-adevăr o întârziere mare” (26 ianuarie 1940)²⁰².

Om citit, Argetoianu trebuie să fi cunoscut cuvintele lui Flaubert din *Dictionarul de idei primite de-a gata*, în privința „Legiunii de Onoare” (dar aplicabile și altor decorații): „La blaguer mais la convoiter. Quand on l’obtient, toujours dire qu’on ne l’a pas demandée”?! În multe dintre fragmentele de mai sus am văzut un Argetoianu ironic. Sunt situații în care ironia lasă loc frustrării personale, cum a fost în speța Ordinului „Ferdinand I” – distincție cu care au fost onorați mulți dintre cei care au contribuit la Marea Unire, dar pe care memorialistul nu a primit-o. Așadar, iată-l pe Argetoianu aflând, printr-un terț, câteva impresii pe care suveranul le-a exprimat la adresa sa, între care și motivul nedecorării cu Ordinul Ferdinand I: „Nu m-a decorat cu Ordinul Ferdinand fiindcă am semnat Pacea de la Buftea”, iar într-o notă: „Pangal, fără să fie autorizat de mine, a exprimat Regelui mirarea că sunt singurul om politic mai cu vază nedecorat cu Ordinul Ferdinand. Argumentul Regelui e tâmpit, fiindcă mai multă răspundere decât mine pentru «Pacea» de la Buftea duce Averescu, care e Mare Colan al Ordinului. Fără să mai observ că «Pacea» de la Buftea a permis ocupa-

¹⁹⁸ C. Argetoianu, *Amintiri*, vol. X, p. 346.

¹⁹⁹ Idem, *Însemnări*, vol. I, p. 140.

²⁰⁰ *Ibidem*, vol. VI, p. 230-231.

²⁰¹ *Ibidem*, vol. VIII, p. 39.

²⁰² *Ibidem*, p. 66.

rea Budapestei. *Noroc că mă c.c pe panglicile Majestății Sale (s.n.)*” (8 februarie 1934)²⁰³. Și totuși, chestiunea nu îi va rămâne deloc indiferentă, cum ne arată o revenire asupra subiectului, din 5 februarie 1937: „Din inițiativa d-lui Carol Caraiman (regele Carol al II-lea-n.n.), Guvernul a depus la Cameră un proiect de lege prin care se încheie Ordinul Ferdinand²⁰⁴, creat pentru a recompensa pe cei care au contribuit la făurirea României Mari. *Sunt printre rarii oameni politici care n-au fost decorați cu acest Ordin (s.n.)*”²⁰⁵. Neîmpăcat după încetarea oricărei căi legale de a fi decorat, Argetoianu va relua din nou problema, dezlănțuindu-se la adresa ... tuturor celorlalți: „Aseară, a avut loc la Palat recepția decorațiilor cu Ordinul «Ferdinand», la care n-am luat parte fiind singurul om politic mai însemnat nedecorat cu acel ordin. Eu n-am făcut nimic pentru unire, dimpotrivă am lucrat contra; așa crede Regele Carol, care a lucrat, el, atât, pentru întregirea neamului (la Odessa, cu Zizi Lambrino). Pentru unire au lucrat Ghiță Mironescu fugarul, Tabacovici gheșeftarul și Stârcea ... Eu mă consolez cu gândul că nici Nicu Filipescu, nici Lucaci, nici Ionel Brătianu, nici Take Ionescu, nici Delavrancea n-au avut ca și mine cinstea să poarte pe buric panglica pângărită prin sudoarea atâtor escroci ai «ideii naționale»” (25 ianuarie 1940)²⁰⁶. Tot cu gândul la Ordinul „Ferdinand I”, jinduitorul lasă loc resemnatului, iar acesta revoltatului!

Dominat de cele mai omeneste porniri, Argetoianu nu își ascunde invidia, pe care o notează cu toată sinceritatea la 14 decembrie 1938: „Balif a fost decorat cu marele Cordon al Ordinului Carol. Meritele: slugă la Palat! *Am rămas singurul Consilier Regal fără cordon Carol (s.n.):* e pentru mine o adevărată distincție, și n-am decât o teamă, să nu dureze!!”²⁰⁷. Un an mai târziu, memorialistul dă frâu liber altor invidii, amestecând nume de ieri și de azi și pozând – chipurile! – ca neinteresat de perspectiva obținerii onorului suprem al Franței: „Victor Antonescu a fost decorat cu Marea Cruce a Legiunii de Onoare. Cum se schimbă vremurile! *Ce impresie a făcut primul Cordon al Legiunii dat lui Brătianu (s.n.)* dacă nu mă înșel. Azi Iancu Mitileneu, Guță Tătărescu, Nicușor Săveanu, Ghiță Mironescu, Victor Antonescu sunt oameni de Stat români aleși pentru această înaltă distincție. Dacă mai adăugăm pe Maniu, pe Vaida, pe Averescu, pe Prezan și acum în urmă pe Iorga constatăm că din ordinele mari străine Legiunea de Onoare e cea mai, să zicem ... răspândită decorație. *Acum doi ani era să mi se dea și mie. În asemenea tovarășie n-ar mai fi nici o plăcere (s.n.)*” (10 februarie 1936)²⁰⁸. Și tot în stil flaubertian, și tot în privința Marii Cruci a „Legiunii”: „Gafencu a trecut și examenul Parisului cu succes. (...) *A căpătat Marele Cordon al Legiunii de Onoare. Eu nu-l am (s.n.);* îl au în schimb proeminentele personalități române Iancu Mitileneu, Săveanu, Tătărescu – și la ele se adaugă acum și Gregori al Nușetei soț (Gafencu-n.n.)” (30 aprilie 1939)²⁰⁹.

Din fericire, „colecționarul” de decorații a avut și momentele lui faste, bucurându-se ca un copil de câte o nouă „intrare”, și desfătându-se parcă mai tare cu ...

²⁰³ Idem, *Amintiri*, vol. X, p. 283, nota 2.

²⁰⁴ S. Câlția, *Decorațiile*, vol. II, p. 123-124.

²⁰⁵ C. Argetoianu, *Însemnări*, vol. II, p. 55.

²⁰⁶ *Ibidem*, vol. VIII, p. 63.

²⁰⁷ *Ibidem*, vol. V, p. 281.

²⁰⁸ *Ibidem*, vol. I, p. 226.

²⁰⁹ *Ibidem*, vol. VI, p. 249.

ciuda altora! O notiță din 1 noiembrie 1939 arată: „Ieri-dimineață, ministrul Portugaliei mi-a înmănat *Colanul și Marele Cordon al ordinului Sant Jago, unul din cele mai vechi – dacă nu cel mai vechi – din lume* (s.n.), căci a fost întemeiat la 1175. Colanul și Marele Cordon se dau foarte rar; *faptul mi-a fost confirmat prin mutra lui Mocsony care a îngălbenit de necaz* (s.n.)”²¹⁰. Cu această ultimă însemnare, încheiem și acest ultim grupaj de texte alese.

*

Opera memorialistică a lui Constantin Argetoianu ne furnizează o cantitate nesperată de informații asupra decorărilor acelei perioade. Ne-am fi dorit să putem aprofunda mai multe dintre ideile desprinse, să aducem mai multe explicații, să facem mai multe paralele, ba chiar și să alcătuim o secțiune corespunzătoare de ilustrații. Din nefericire, spațiul alocat pentru publicare a impus limitarea drastică a demersului de față.

După cum este îndeobște cunoscut, *Memoriile și Însemnările zilnice* au văzut lumina tiparului la câteva decenii bune după dispariția autorului lor. Asumată de către memorialist, această mărturie „de dincolo de mormânt” a fost atent pregătită: având conturi de reglat cu mulți dintre contemporanii săi, Argetoianu nu putea să nu fie preocupat de impresia pe care cititorul din viitor o va avea asupra sa. Sub pana memorialistului, realitatea suferă un inevitabil proces de remodelare, cititorului oferindu-i-se o imagine ... filtrată. Într-un cuvânt, este vorba despre *realitatea lui Argetoianu*.

Oricât de puțină simpatie am avea pentru autorul acestei veritabile „comedii umane românești” (expresia îi aparține istoricului Andrei Pippidi)²¹¹, pentru politicianul care a schimbat șase partide până în 1938²¹², valoarea istorică a operei memorialistice a lui Argetoianu este întrecută doar de farmecul ei literar. Cu bârfe, cu invidii, cu ranchiune, cu frustrări ori cu exagerări, memorialistul ne oferă **o operă vie**, pe care cercetătorul de azi o poate valorifica în nenumărate feluri. Alegând informațiile referitoare la decorații, a rezultat o abordare *sui-generis* a unei lumi dispărute, o lume pentru care onorurile încă însemnau ceva. Cel puțin, în accepțiunea dată de către Flaubert!

Lista ilustrațiilor:

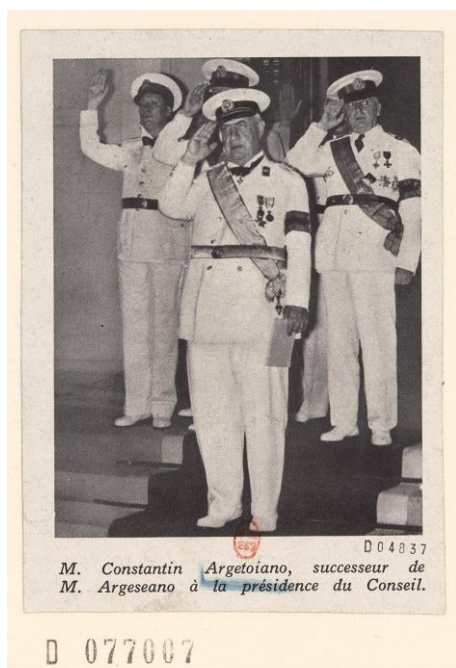
Fig. 1 – Constantin Argetoianu la apogeul carierei sale, ca președinte al Consiliului de Miniștri (1939). Memorialistul poartă uniformă consilierilor regali, lenta și placa Ordinului „Carol I”, precum și „Medalia amintirii Regelui Carol II”, respectiv „Medalia Centenarului Regelui Carol I” – „Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France”, fotografie disponibilă la adresa: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b10335636b>.

---

²¹⁰ *Ibidem*, vol. VII, p. 202.

²¹¹ A. Pippidi, *op. cit.*, p. 111.

²¹² *Ibidem*, p. 113.

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

Fig. 1